

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської філології та світової літератури
імені професора Олега Мішукова

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРНА АНІМАЛІСТИЧНА КАЗКА
КІНЦЯ 19-ПОЧАТКУ 20 СТ.
(НА ТЕКСТОВОМУ МАТЕРІАЛІ Р. КІПЛІНГА)

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 251-М групи
Спеціальності 014 Середня освіта, 014.021
Англійська мова і література
Тимчишин Ольга Андріївна
Керівник: канд. філол. н., доц.
кафедри англійської філології та світової
літератури імені Олега Мішукова
Горбонос Ольга В'ячеславівна
Рецензент: канд. філол. наук.,
доц. Радько Ганна Іванівна

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичний базис розгляду англійської анімалістичної літературної казки у творчості Р. Кіплінга.....	6
1.1 Літературна казка як літературознавче поняття, її особливості та значення.....	6
1.2 Анімалістична казка як жанровий різновид авторської казки.....	16
РОЗДІЛ 2. Образно-художня своєрідність анімалістично-казкової спадщини Р. Кіплінга.....	31
2.1 Р. Кіплінг як персоналія англійської літератури кінця 19-початку 20 ст.....	31
2.2 Особливості авторського світообразу збірок Р. Кіплінга «Книги джунглів».....	35
2.3 Персонажна система: особливості її творення і функціонування. Образ Мауглі як алюзія міфічних героїв.....	42
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми. Історичний розвиток світової літератури тісно пов'язаний з фольклором. До насиченого колоритного фольклорного спадку належить і народна казка; і на її основі - виникнення літературної. Розвиток саме авторської казки у англійській літературі кінця XIX - початку XX століття відзначився особливо творчим потенціалом літературно-мистецького здобутку: Л. Керролл, Р. Кіплінг, Б. Поттер, О. Вайльд та інших. Ці обдаровані митці англійського літературного простору, опираючись на фольклорно-культурну спадщину, створили дійсно талановиті літературні казки, які не втратили свого естетичного значення і на сьогодні.

Творчі надбання казкового здобутку англійських авторів характеризуються і багатством жанрових різновидів літературної казки, серед яких і авторська анімалістична казка. Створюючи таку жанроформу літературної казки, майстри використовували традиції народних казок про тварин як складової авторського світообразу цих творів.

Яскравим творцем англійської літературної анімалістичної казки кінця XIX – початку XX століття є Р. Кіплінг (R. Kipling) як автор творів «Книга джунглів» (“The Jungle Book” [65]), «Друга книга джунглів» (“The Second Jungle Book” [68]), «Казки просто так» (“Just So Stories” [67]).

Теорія анімалістичної літературної казки у сучасному науковому просторі стає предметом дослідження у працях С. Баранової, О. Горбонос, І. Коваленко, Ю. Проценко, Г. Сабат, Н. Тихолоз., Ю. Ярмиша та англійських дослідників Н. Carpenter, Р. Hunt, Е. Johnson, J. Zipes. Гармонійною складовою цих досліджень стає і безпосередній аналіз своєрідності змістоформи літературно-казкового здобутку Р. Кіплінга.

Без сумніву, для повного і належного наукового дослідження авторської анімалістичної казки використовуються і загальні теоретичні положення про літературну казку у працях Л. Брауде, О. Галича, Л. Дерези, В. Кизилової, З. Лановик та М. Лановик, М. Моклиці, Ю. Проценко, Ю. Ярмиша та інших.

Сучасний стан вивчення і літературної казки, і теорії анімалістичної казки в умовах сьогодення (Ю. Проценко), і створюють всі передумови розгляду казкового здобутку Р. Кіплінга як цілісної художньої системи з метою усвідомлення її своєрідності та значення, що і зумовлює актуальність і вибір теми магістерської роботи «Англійська літературна анімалістична казка кінця 19-початку 20 ст. (на текстовому матеріалі Р. Кіплінга)».

Основна **мета** роботи - визначити образно-художню своєрідність анімалістичних літературних казок Р. Кіплінга з метою усвідомлення їх художньо-творчого потенціалу.

Досягнення мети полягає у виконанні наступних **завдань**:

- 1) Розкрити поняття літературної казки, її особливості як жанру та взаємозв'язків із фольклором;
- 2) ідентифікувати провідні жанрові риси анімалістичної літературної казки як різновиду авторсько-казкового тексту;
- 3) охарактеризувати творчість Р. Кіплінга як персоналії літературно-казкового простору Англії кінця XIX – початку XX століття;
- 4) окреслити особливості змістоформи збірок Р. Кіплінга «Книга Джунглів» (“The Jungle Book” [65]), «Друга книга джунглів» (“The Second Jungle Book” [68]) як приклад авторської анімалістичної казки;
- 5) здійснити характеристику персонажної системи збірок на текстовому матеріалі твору Р. Кіплінга «Мауглі»;
- 6) визначити провідні жанрові риси літературно-анімалістичних казок Р. Кіплінга.

Об'єктом роботи є текстовий масив літературно-казкових збірок

Р. Кіплінга як змістоформ авторської анімалістичної казки.

Предмет дослідження – генеза, образно-художня своєрідність змістоформи та персонажної системи анімалістичних казок митця.

Методи дослідження. У роботі використовується системний підхід із застосуванням біографічного, культурно-історичного, описового, контекстуального, порівняльного, а також компаративного методів.

Наукова новизна. У роботі поглиблено теоретичні знання про анімалістичну казку як особливу казкову жанроформу літературного процесу. У дослідженні зосереджено увагу на аналіз казок Р. Кіплінга з погляду сучасної науково-теоретичної анімалістики як відносно нового поняття в дискурсі наукової літератури.

Практична значущість. Результати роботи можуть застосовуватись як матеріали для вивчення англійської літератури в шкільних навчальних закладах України та позакласній роботі з предмету.

Апробація результатів дослідження. Матеріали кваліфікаційного дослідження були залучені у виступі на III Міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвістичні обрії XXI сторіччя» (28-29 листопада 2023 року, м. Івано-Франківськ).

РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичний базис розгляду англійської анімалістичної літературної казки у творчості Р. Кіплінга

1.1 Літературна казка як літературознавче поняття, її особливості та значення

Жанр казки - фольклорної та літературної, посідає вагоме місце як у світовій, так і у вітчизняній літературі та їх культурах. Адже ж казка – це особливий та специфічний спосіб пізнання навколишньої дійсності і буття людини, який дозволяє слухачу та читачу спостерігати важливе та істинне через ауру «казковості», яка притягує та полонить їх; через її текст можна долучитися до глибини душі та формувати духовні цінності особистості.

На думку педагогів, фольклористів, науковців казка відіграє особливо велику роль у житті дитини, постаті, яка тільки формується. М. Масловська згадувала про видатного українського педагога: «Василь Сухомлинський стверджував, що діти розуміють ідею казки лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах. Великий педагог створив свій світ казок. Він вважав, що без казки – живої, яскравої, яка заволоділа свідомістю і почуттям дітей, неможливо уявити мислення і дитяче мовлення. Казка допомагає оживити навколишній світ» [24, с. 1]. Вона розвиває й формує в дітей глибокі ціннісні якості: естетичні почуття; родинні та духовні цінності; бережливе ставлення до природи; гуманістичні почуття.

За словами В. Сухомлинського, казки повинні приносити не тільки гармонійно-естетичне задоволення, а також змушувати переживати за героїв, співчувати їм, міркувати та знаходити шляхи із складних ситуацій. Василь Сухомлинський за допомогою своїх казок намагається виплекати в кожній дитині сердечність та чуйність до всього світу, ласкавість та доброту. Великий педагог підкреслював, що найголовніше у казці має бути глибока думка. На думку Василя Олександровича, читаючи чи

слухаючи казки, можна правильно виховати дитину, розказати чи пояснити щось. У формі казки вона краще розуміє матеріал, учиться розмірковувати та аналізувати його і, навіть, самостійно творити свою казку.

Казка - це високий задум, втілений в художнє слово. Саме вона спонукає до дитячої творчості. Під яскравим впливом казки дитина бачить довкола себе тісні взаємозв'язки між явищами та предметами, змальовує образи в своїй уяві. У той же час, дитина пізнає невимовно хвилюючу радість, з'являється бажання поділитися своїми переживаннями з оточуючими. Вона може бачити світ з розмежованими кордонами добра і зла. Через казкові історії в уяві та мисленні дитини відкриваються бачення про світ, які ґрунтуються ще на фольклорному рівні.

Казка як оригінальний жанр фольклору займає вагоме значення у народній творчості світу. «Казка – персоніфікована мудрість людства, найдавніша і найдосконаліша скарбниця знань» [50, с. 3]. Ще з давніх часів казка асоціюється з народом, вона переказувалась з уст в уста. Як стверджував О. Галич: «Вже в самому слові «казка» міститься стисла вказівка на певні ознаки цього жанру: казка — від слова «казати», це те, що «кажеться», тобто розповідається» [7, с. 283].

Саме народна казка на тлі фольклорних творів визначається своєю символічнію та яскравістю, що відображає її зв'язок з давнім міфом. За словами О. Галича «Жанр фольклорної казки генетично сходить до міфу» [7, с. 283]. Дослідники фольклористики, прихильники міфологічної школи вважали за основу казки міф та прадавні уявлення. Дослідник О. Галич пояснював, що «Вільна вигадка, яка чимдалі, тим більше пориває з необхідністю наслідування твердо фіксованих реалій міфу, внутрішня настанова оповідача (казок) на розважальне, а не на світоглядне, пізнавальне ідейне завдання казки, — це ті чинники, з яких поступово постає жанр» [7, с. 283].

За визначенням О. Галича «казка - малий епічний жанр, корені якого сягають в усну народну творчість. В основу казки покладено

вигадані, фантастичні чи авантюрні події. Кінцівка є переважно оптимістичною: добро перемагає зло» [7, 282].

Сучасні вітчизняні дослідники пояснюють жанр казки як фантастичну розповідь. Вони не вдаються до прадавнього історичного походження, коли сьогоднішня вигадка тоді являлась цілком реалістичним.

За інтерпретацією З. Лановик та М. Лановик «казка - це епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові вірування, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію (в основі якої лежить протиборство між добром і злом, що завершується перемогою добра)» [22, с. 405].

М. Моклиця пояснила, що «казка – епічний жанр фольклору, побудований на вигаданому сюжеті, йому притаманна усталеність наративних прийомів» [29, с. 406].

Дослідниця В. Кизилова схиляється до означення казки літературознавчого словника-довідника Р. Гром'яка, за ним «казка – жанр народної творчості, епічний, сюжетний художній твір усного походження. В основі казки – захоплююча розповідь про вигадані події і явища, які сприймаються й переживаються як реальні» [18, с. 321].

З усіх жанрів казка вважається найпрадавнішим. З розвитком людського мислення, вона вже не відповідала на запитання людства. В той час еволюція казки завмерла, натомість, почали з'являтися нові сюжети. Сама ж казка увіковічилася як високо-естетичне віддзеркалення дійсності приблизно XVI-XVII столітті.

З огляду на різноманітність сюжетів та героїв народних казок, проблематику та побут, їх можна класифікувати на жанрові різновиди.

За О. Галичем «тематично фольклорна, як і пізніша літературна казка, поділяється на три великі групи: 1) казки про тварин; 2) фантастично-чародійні казки; 3) соціально-побутові казки» [7, с. 283].

За В. Кизиловою «фольклористи виділили такі групи: 1) казки про тварин; 2) чарівні (героїко-фантастичні) казки; 3) соціально-побутові (новелістичні). Окремо виділяють кумулятивні казки» [18, с. 28].

Дослідниці З. Лановик та М. Лановик зазначають, що «традиційним, прийнятим в сучасній вітчизняній фольклористиці є поділ казок на казки про тварин (птахів, рослин, комах); чарівні (їх іноді називають героїчні чи фантастичні) та суспільно-побутові (реалістичні, новелістичні) з окремими розгалуженнями чи підвидами у кожній з названих груп. Така класифікація є цілком прийнятною, тому беремо її за основу в цій книзі, долучивши пласт казок з міфологічними мотивами (окрему групу яких виділяє М. Грушевський), умовно називаємо їх культово-анімістичні (міфологічні)» [22, с. 407].

Казки про тварин - найдавніший жанровий різновид народної казки. Ці казки виникли в час давніх вірувань та поклоніння тваринам. Головні герої у таких казках, звісно, тварини, від імені яких ведеться оповідь. Ця особливість відрізняє їх від чарівних казок, у яких роль тварин є другорядною. Характерними ознаками цих казок є наявність діалогу, коротких пісень та звуконаслідувальних слів. У далекому минулому оповіді про тварин збагачувалися казковою символікою. З появою художньої алегорії такі твори набували справжніх ознак казки. Для прикладу, «Зайчикова хатка» [38] та «Цап та баран» [45].

В чарівних казках головний герой завжди перемагає за допомогою чарівних предметів (сопілки, перстня, скатертини) чи чарівних помічників (дідуся, бабусі, Крутиуса). Головною ознакою є перемога добра над злом. До прикладу, казки «Кирило Кожум'яка» [41] та «Івасик-Телесик» [39].

Соціально-побутові казки з'явилися значно пізніше, коли відбувся поділ на соціальні класи. В них відображаються соціально-побутові події, які характеризуються дотепністю, гумористичністю чи

комічністю. Наприклад, казки «Казка про дідову і бабину дочку» [40] та «Мудра дівчина» [42].

Кумулятивні казки виокремлюють за особливістю їх структури та стильовими ознаками. Вони яскраві мовно-образним забарвленням та ритмізованою формою. Дану групу казок вважають підвидом казок про тварин. Як приклад, казки «Ріпка» [43] та «Рукавичка» [44].

Історично видозмінена казка на сучасному етапі вже не осмислюється читачем як реальність, але ми знаємо, що в далекому минулому вона була тісно зв'язана з дійсним оточенням.

Фольклор і література пов'язані з словесністю. Казка закріпилась на фольклорному рівні, а згодом і в літературі. Г. Сабат відзначила, що «фольклорна казка в літературі змінює свою жанрову форму і трансформується в суто літературну; запозичивши досвід інших жанрів, вона стає то казкою-новелою, то казкою-памфлетом, то казкою-драмою чи навіть поемою та повістю» [33, с. 55]. Тому можна сказати, що вона виступає як епічний жанр, який завдяки історичному розвитку має ознаки фольклору, так і ознаки авторської творчості у літературі.

Фольклористичні ознаки у писемній традиції змінюють літературні функцію і форму, започатковуючи саме літературні форми жанру. Один із перших прикладів опублікування фольклорної казки відбувся у XVII столітті у Франції. Це був збірник Шарля Перро «Казки моєї матінки Гуски, або Історії й казки минулих часів з моральним повчанням» [51] 1697 року.

О. Галич зазначає, що «літературна казка постає з фольклорної в основному двома шляхами: 1) через вільну інтерпретацію її сталих фабульних схем; 2) на основі оригінальної фабули, в яку широко вводяться чарівно-фантастичні елементи» [7, с. 283].

Дослідниця Ю. Проценко подає визначення літературної казки «як авторський прозаїчний або поетичний твір, який підкоряється волі письменника, у якому диво відіграє роль сюжетотворчого чинника і

якому властиві фантастична картина світу та ігрова основа» [32, с. 82]. За її словами «існує деякий зв'язок між народною і літературною казкою. Це пов'язано з історичним розвитком останньої: міф – казка народна – фольклористична казка – літературна казка» [32, с. 82]. Тому «літературна казка – самостійний літературний жанр, який черпає свій художній матеріал і з міфології, і з фольклору, підкорюючись, безумовно, волі письменника» [32, с. 84].

Науковий погляд подає також дослідниця літературної казки О. Горбонос, яка вважає, що «поетично-образна організація літературної казки — це складна і гнучка субсистема, семантично-образні компоненти якої виявляють свої жанротворчі потенції лише при певних рівнях «свободи» і творчо-індивідуальних її адептів, і народно-казкових. Лише синтез, симбіоз цих компонентів літературних казок, побудований на ефективних жанротворчих принципах їх співіснування і співдії, які урівноважують і ступінь оригінальності цих творів, і залежність від фольклорної жанрової традиції забезпечує гармонізацію твору як цілого» [11, с. 58].

За означенням М. Моклиці «казка літературна – епічний жанр літератури, виник у XVIII–XIX столітті внаслідок публікацій народних казок (Ш. Перро, брати Грімм та ін.) і поширився дуже швидко. Літературна казка, на відміну від народної, є авторською, тому в стильовому плані надзвичайно різноманітна, має багато жанрових різновидів» [29, с. 406].

Дослідниця В. Кизилова ґрунтується на визначення літературознавця Коваліва Ю. І. Вона вказує, що «літературна казка – «художній твір письменника, який, модифікуючи жанрово-стильові особливості фольклорної казки, формує новий за якістю авторський текст із різними інтертекстуальними елементами (цитатами, ремінісценціями, алюзіями тощо)» (Ю. Ковалів)» [18, с. 31].

Визначенням сутності літературної казки свого часу займалися Л. Брауде, Л. Дереза.

Внутрішньоосновою літературної казки залишається народна казка. Від фольклорної казки вона запозичила структуру й сюжет. І фольклорній, і літературній казці характерна фантастичність, вигадка та побутовість. Запозичивши ознаки від фольклорної казки, літературна казка відрізняється певними рисами. Головною відмінністю є те, що фольклорна казка відома тільки в усній формі, поширювалась з уст в уста, а літературна казка – в писемній та друкованій. За допомогою писемності автор створює свій індивідуальний стиль, виражає свої погляди. За В. Кизиловой «У зв'язку з цим нерідко літературну казку називають ще «авторською» [18, с. 32], це підкреслює одноваріатність твору автора. Хоча вона може варіюватись, мати кілька редакцій. На відміну від народної вона може мати продовження. Також літературна казка ознаменовується своєю епохальністю, тобто кожен письменник творить у своїй дійсності, застосовуючи у своїй структурі жанрово-літературні образи того часу, присутні епітети, метафори, порівняння, антитези. Герої літературної казки, на відміну від народної, постають перед читачем яскраво-неповторними персонажами, яким звичні людські речі. У літературній казці присутній дивовижний зовнішній світ, наприклад, ознаки побуту, історичні події та явища природи, тому казка літературна особлива пізнавальною та розважальною функціями. Основні відмінності подаємо в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Відмінність між народною та літературною казкою.

Народна казка	Літературна казка
Автор – невідомий.	Автора - відома особа.
Усна форма, численна варіація.	Текст сталий, можуть вноситись зміни.

Продовження табл. 1.1

Невідомі місце і час створення.	За ознаками в тексті визначається місце і час створення.
Виконавці – оповідачі.	Писемна форма з індивідуальними рисами.
Персонаж типовий.	Образно-індивідуалізований герой.
Оповідач наділений умінням розповідати, може бути співавтор.	Письменник використовує художні засоби та особисте бачення світогляду.
Складова структура сюжету обмежена.	Складова структура сюжету численноваріативна.

Розвиток суто літературної казки формувався у часи романтизму на початку XIX століття. В той час письменники цікавилися народною творчістю, записували оповіді із уст народу. Таким чином, письменники-фольклористи змінювали сюжет з умислом чи без нього. Казка почала вливатися в літературу, адже вона гармонійно підходила письменникам-романтикам, характерними ознаками яких була екзотика, мрійливість та вигадка. Вона втратила ознаку дидактизму, казкової повчальності і набула елементів естетичної привабливості та таємничості. На тому етапі казка ознаменувалася як фольклористина. Фольклористична казка – це проміжний етап між народною та літературною казкою.

Наступним етапом становлення літературної казки є літературний переказ. Він модифікує народну казку, не змінюючи її зміст і внутрішню форму, змін зазнає тільки зовнішність казки. Прикладом є казка братів Грімм «Король Дроздобород» [4]. Особливістю літературного переказу є використання нерідної лексики, дотримання ритму мови, введення приказок з народу чи використання діалектизму.

Використання казки за фольклорними чи народними мотивами, коли автор вносить зміни, уводить свої епізоди, забираючи казкові, додає описи, інтерпретує з початком чи кінцівкою казки виокремлює наступний етап – літературна обробка. Такими взірцями є казки Г.-К.

Андерсена «Снігова королева» [1], «Дюймовочка» [1], Н. Забіли «Про ліниву дівчинку» [15], І. Франка «Фарбований Лис» [28].

Відмінною від переказу й обробки є авторська казка із виключно образно-сюжетною системою. Така казка втрачає фольклорність, зазнає змін зовнішньої форми, набуває фантастичності, але не міняє внутрішньої будову. Наприклад, О. Іваненко «Лісові казки» [17], Л. Українка «Біда навчить» [37], Р. Кіплінг «Книга Джунглів» [65].

Утвердження літературної казки, як жанвового різновиду в кожній країні відбувався в свій спосіб. У Германії та Франції спочатку панувала фольклористична казка, згодом за допомогою літературної обробки сформувався літературний переказ, який був змінений автором його сюжетно-образною системою, що призвело до створення якраз літературної казки. Англійські казки не були пов'язані з фольклором, цікаво, що вони одразу з'явилися як авторські.

У ХІХ столітті казка була найпопулярнішим жанром в літературі, а вже ХХ столітті виникло питання групування жанрів літературної казки, яке актуальне й на сьогодні, адже немає чітко встановленої класифікації, їх є чимало. До прикладу, за різновидом художньої подачі мови (є віршовані, прозові, драматизовані); за направленістю адресату (казки для дорослих і дітей, для дорослих та тільки для дітей); за жанровою структурою (власне казки, чисті жанрові приклади) та синтетичні жанрові структури (драма-казка, казка-притча, лірична, епічна казка, казка-поема, казка-п'єса, казка-повість); за історією виникнення сюжету – художні перекази, обробка запозичених сюжетів чи оригінальні твори; за стильовою ознакою (пригодницькі, дидактичні, філософські, пізнавальні, сатиричні, педагогічні, моралістичні та інші).

Дослідники літературної казки вважають її улюбленим жанром дітей. Адже у незвичній та вражаючій формі вона втамовує прагнення дитини до фантастичного, прекрасного, піднесеного, формує в них високі якості людини – любов до своєї землі, мужність, справедливість,

світогляд поезії в дійсності, почуття прекрасного. Дослідниці Н. Горбач та Н. Здіховська відзначили, що «літературна казка – один із найдинамічніших жанрів у дитячій літературі, вона перебуває у постійному русі та розвитку, щораз перевтілюючись та адаптуючись до певних культурно-історичних та суспільно-політичних обставин» [8, с. 39]. Відтак стверджуємо, що казка вирішує моральні та соціальні проблеми. Як і народна казка, літературна – один із найефективніших жанрів дитячої літератури.

Літературна казка є частиною художньої літератури. Існують різні погляди її ролі в ній. За словами Ю. Проценко «існують різні думки: одні вважають, що вони є серйозними творами та їх можна віднести до високої літератури, інші – що твори цього жанру створені для розважання читачів, для легкого та бездумного читання і нічого спільного з літературною класикою не мають. (В останньому випадку твори цього жанру відносяться до масової літератури)» [32, с. 84].

Жанр казки літературної надзвичайно багатий своєю різноманітністю, окремі твори можуть відноситись до масової літератури. Варто сказати, що беручи до уваги літературні твори видатних англійських письменників ХІХ століття, як Р. Кіплінга [65], Л. Керролла [52], О. Уайльда [76], можна зауважити, що вони не створені за чітко заданим сюжетом і в них присутня індивідуально-авторська трансформація змісту.

Відомими для усіх класичні літературні твори кінця ХІХ століття: «Фарбований Лис» [48] І. Франка, «Дев'ять братів і сестриця Галя» [5] М. Вовчка. Особливу увагу привертають авторські казки сучасності: «Таємниця козацької шаблі» [28], «Небилиці по рукавиці» [27] З. Мензатюк, «Таємне товариство боягузів, або засіб від переляку №9» [6] Л. Ворониної.

Отже, літературна казка – самостійний авторсько-специфічний жанр, який ґрунтується на міфології, фольклорі, змінений особистою

волею письменника і може містити ознаки інших жанрів літератури. Художньо-естетичний та виховний характер в літературних казках, зокрема, в англійських початку ХІХ- кінця ХХ століття надають змогу з упевненістю визнати їх довершеними творів високої літератури.

1.2 Анімалістична казка як жанровий різновид авторської казки

Протягом історичного часу у літературному просторі відомі численні різновиди літературної казки як жанру. Найбільш відомою та привабливою вважається анімалістична авторська казка.

Анімалістична літературна казка - це казка, яка виникла на основі народної казки, а саме її різновиду казки про тварин, де тварини не втрачаючи своїх природних ознак, стають на рівні з людиною. Характерною особливістю жанру є винятково-художня привабливість та особистісно-авторське забарвлення з метою індивідуального створення літературного твору.

За визначенням дослідниці Ю. Проценко «літературна анімалістична казка - авторський твір, сформований на основі жанрової матриці народної казки, в якому тварини діють як повноправні персонажі (або на рівні з персонажами-людьми); будучи формою засвоєння традиції, літературна казка про тварин разом з тим відрізняється від фольклорних жанрів-прецедентів домінуванням індивідуальної художньої свідомості, що виявляється у способах трансформації традиційних сюжетів, образів і мотивів, у синтезованій структурі казки й авторському вирішенні моральних проблем» [31].

Виникнення анімалістичної казки пов'язане з тотемічними міфами, мисливськими та аграрними ритуалами. На її розвиток впливали також жанри попереднього часу. Зокрема, в Англії казка про тварин формувалась під впливом минулої епохи Просвітництва. Дослідниця Ю.

Проценко зауважила, що «на жанровому каноні англійської літературної казки про тварин позначилися також традиції травілогу (Н. Іщенко), відповідних есе та мемуарів» [31]. Тобто авторська анімалістична казка була пов'язана з тваринного епосом.

Згідно з думкою науковиці О. Горбонос «літературна анімалістична казка як авторський твір фантастичного характеру, який виникає в інтенційному просторі «the man of letters» («людини, що пише», творця), акумулює основні характеристики фольклорної казки про тварин; її значний художній потенціал зумовлений поєднанням двох подібних, але не тотожних художньо-естетичних систем: колективно-творчої та індивідуально-авторської» [9, с. 94].

Суть літературного поняття досліджували також С. Баранова та І. Коваленко, які вказували, що «анімалістична казка – це вид народної казки, у якій головними героями є тварини, за допомогою яких автор алегорично показує людей, їх звички, характери, побут, негативні та позитивні риси. Метою таких казок є навчити чомусь людей, показуючи самих себе з боку за допомогою метафори: шляхом переносу образу людини на тварину чи іншу тварину» [20, с. 198].

Визначення жанрової природи анімалістичних казок займалися і у вітчизняному, і у світовому літературознавстві. В українському просторі можна виділити ідейно-художні аналізи творів та збірок українських письменників-казкарів дослідниками О. Горбонос [9], Г. Сабат [33], Н. Тихолоз [35], Ю. Ярмиш, дослідження англійської літературної казки Ю. Проценко. В англійському просторі помітні описові праці (Н. Carpenter, Е. Johnson), літературні дослідження творчості англійських письменників (Р. Hunt, J. Zipes).

Зауважимо, що англійська літературна анімалістична казка виступає у різних жанрових видах, які в історичному просторі доби романтизму та релізму об'єдналися для створення авторських витворів мистецтва. Такими різновидами постає казка-міф та авантюрно-

пригодницька казка Р. Кіпліга, казка-притча Л. Керролла, казка-байка Б. Поттер.

У жанрі анімалістичної казки важливу роль відіграють сюжет, мотив, композиція та конфлікт твору, на них впливають анімалістичні герої, які являються цілою системою зооперсонажів. У дисертації науковиці Ю. Проценко запропоновано основні критерії аналізу зооперсонажів: «за видовим критерієм - звірі, птахи, комахи тощо; за ареалом проживання - «домашній» простір і «дикий» простір; за частотністю (високочастотні, середньочастотні та рідкісні зооперсонажі) та за функціями (протагоніст, антагоніст, медіатор та фоновий персонаж); за авторською характеристикою» [31]. Також анімалістична казка поділяється за персонажним критерієм: звірі, звірі і люди. Багатогранна зооперсонажна система виявляє виняткову неординарність літературної казки про тварин, особливо, англійської.

Варто зазначити, що не всі письменники-казкарі дотримуються традиційного використання персонажів. У Р. Кіплінга та Л. Керролла є рідкісні, антилопа, фламінго. Це пояснюється використання героїв з творів нонсенсу, байки та досвідом письменників.

Дослідивши казки цього жанру виокремлюють таких зооперсонажів: казкові зооперсонажі (дракони), «Tale about the Stolen Dragon», риби, «The Fish and the Ring», звірі, «The King of the Cats». Найвідоміші тварини: кури, «Hen Saves the World», ведмеді, «The Night Passenger», зустрічаються і носороги, «How the Rhinoceros got his skin?» [67], леопарди, «How the Leopard Got his Spots?» [67], кити («How the Whale Got his Throat» [67], тюлені («The White Seal» [67]).

Виділяють наступні своєрідні особливості літературної анімалістичної казки:

- тварини постають головними героями (під тваринами розуміємо не тільки саме тварин, а ще й птахів, риб, земноводних, комах, плазунів та й увесь зоосвіт казковості (василіски, багатоголові змії чи дракони);

- композиція твору побудована максимально простою, прозорою (незначна кількість подій, що висвітлюють спільну тему, чітко виражена сюжетна лінія);
- виражена алегоричність образів (людські якості переносяться на тварин). Олюднення тварин відзначається на їхній поведінці, ведення щоденної рутини (вітання та прощання, моменти ввічливості) відображає прототип людських відносин (дружба, сватання, кумівство, ворожнеча). Така казкова картина показує позитивні, негативні сторони;
- застосування повторень при розмові (кумулятивна, інакше ланцюгова структура, при якій діалоги та дії твору ведуться за допомогою повторень, словесної загадковості, накопичуванні епізодів) та звуконаслідування тваринної мови (застосовуючи явище ономапоєї, до прикладу: мур, ку-ку, cluck, quack);
- характерні та усталені прикладки.

Аналізуючи англійські літературні казки про тварин кінця XIX-початку XX століття можна простежити особливості образів персонажів. Так у Р. Кіплінга присутні засоби, що характеризуються соціальною та поведінковою особливістю (“The Jungle Book” [65]), в Л. Керролла також соціальні та сатиричні (“Alice’s Adventures in Wonderland” [52]), а в О. Уайльда - поведінкові та портретні (“The Nightingale and the Rose” [76]).

Англійська казка відзначається традиційним сюжетом. Він створюється завдяки функціям героїв, які є різноманітними. Це свідчить про досвід автора. Погоджуємося з думкою Ю. Проценко, що «за функціональним принципом виділено зооперсонажів, що відіграють у сюжеті роль протагоністів, антагоністів, медіаторів і фонових персонажів» [31]. Протагоністи діють в казці за чужою волею, антагоністи навпаки, дуже активні, а фонові герої слугують як символ казкового світу. Виходячи з цього поділу формуються і мотиви у казці.

Літературні казки даного жанру мають складнішу організацію своєї казкової композиції, на відміну від фольклорних. Будова кожного літературно шедевр залежить від кількості сюжетних ліній, які можуть переплітатися і простежуватися хаотично. Відзначимо, що є казки без звичного зачину та кінцівки. Їх можна охарактеризувати за принципом відкритої кінцівки та принципом завершеності. Але помічаємо, що всі казки пов'язані з фольклористичним минулим. Також кожен витвір автора різниться обсягом. Наприклад, у Л. Керролла та Р. Кіплінга це цілі діалогії.

Саме у англійських анімалістичних казках кінця XIX- початку XX століття автор використовує не тільки звичні мотиви, наприклад, дитинство, диво чи смерть, а й індивідуальні наміри, до прикладу, моральність у творах Б. Поттер, питання особистого вибору у О. Уайльда, Л. Керролла. Наголосимо, що і мотив моральності, і особистий вибір та до того ж і ще відшукання своєї позиції простежується у Р. Кіплінга.

Авторські казки про тварин можна поділити за критерієм традиційності та нетрадиційності. У традиційних казках тварини відомі читачу (ведмідь, вовк, лисиця), зберігаються місцевість, культура та традиції, у нетрадиційних – тварини незвичні (крокодил, антилопа, лев) і, навіть, абсурдні (Чеширський Кіт), відбувається поєднання різних культур, місцевість чужа, як от джунглі чи пустеля.

Анімалістичними літературними творами надзвичайно багата англійська література. Вперше анімалістична казка зародилась на початку XIX століття. Появі англійській анімалістичній казці передували релігійні теми у вигляді притч та проповідей, представлені пуританськими письменниками, які згодом вважалися байками. Для дітей в епоху Просвітництва, XVII – XVIII століття вони переважали найбільше. Проте нова доба романтизму, розпочавшись з XVIII століття збагатила жанрове різноманіття літератури для дітей. В цей час зросла

зацікавленість до легенд, міфів та традицій народу, що стало підґрунтям для створення авторської казки. Дійовими особами казок англійських авторів є стародівні боги, герої, найвідоміший із них – бог природи Пак. За словами Ю. Проценко: «Але в казках серйозність міфів зникає, і все сприймається як вигадка та гра» [32, с. 83]. Отже, літературна казка того періоду тільки розвивалася й мала ознаки повчання чи байки.

Слід зазначити, що саме першою літературною казкою Англії була анімалістична. На початку XIX століття були написані авторські казки про тварин для дітей у Британії, які вражали своєю фантастикою. Засновником літературної анімалістичної казки у Великобританії вважається письменник В. Роско (W. Roscoe), який написав твір «Бал метеликів та бенкет коників» (“The Butterfly’s Ball and the Grasshopper’s Feast”) у 1807 році. Ця казка, на відміну від інших того часу, не містила повчань, а сам автор написав твір таким чином, щоб розважити свого читача, створивши жартівливі ситуації під час світського дійства тварин, які наслідують вчинки людей, наприклад: веселого павука, який ходив по павутині, а згодом не втримався на ній та був підвішений в повітрі, комах, які готували трапезу на грибі, накритому листком, що вважався скатертиною. Подібні описані автором рядки були гумористичними для читача, а сама казка була інноваційною. Твір створений з ігровими елементами та написаний у віршованій формі, що є відмінністю від народної казкої. До прикладу:

“...And the Snail, with his Horns peeping out of his Shell,

Came from a great Distance, the Length of an Ell.

A Mushroom their Table, and on it was laid

A Water-dock Leaf, which a Table-cloth made.

The Viands were various, to each of their Taste,

And the Bee brought her Honey to crown the Repast...” [73]

Авторська казка В. Роска стала взірцевим прикладом до наслідувань інших письменників. Авторка К. Дорсет (C. Dorset) під

псевдонімом Леді (A Lady) у 1807 році написала віршовані казки: «Павич вдома» ("The Peacock at Home") and «Левовий маскарад» ("The Lion's Masquerade"). Цікавим є те, що казки В. Роска та К. Дорсет сюжетно пов'язані між собою, адже комахи, птахи та лев змагалися між собою, хто влаштує найбільш помпезне святкування. Для прикладу, подорож павича і папуги у наступних рядках:

“... far as England extends
Then together did travel to visit their friends,
Endeavour to find out the name of our poet,
And ere we return ten to one that we know it...” [54]

У казці згадується також сама письменниця:

“...A path strewed with flowers they gaily pursued,
And in fancy their long-sought Incognita viewed.
Till all their cares over in Dorset they found her,
And plucking a wreath of green bay-leaves they crowned her...” [54]

Літературні казки В. Роска та К. Дорсет не є цілком довершено-оригінальними, на них впливає ідейність та формальність байок. В цих казках простежується структура байки - оповідна частина, а також принцип жанру – висміювання людських вчинків через дії персонажів (птахів, комах, звірів, рослин). Значно менше відчувається у казці В. Роско, який намагався створити кумедні події без висвітлення моралі, але виразно помітно у К. Дорсет, а саме в казці «Левовий маскарад»:

“...You have heard with what harmony Birds can retire,
And their conduct in this respect all must admire.
In the feathered race here an example we find,
Far better than that which is set by Mankind.
How oft have their gala's a tragical end,
One loses a mistress, another a friend
The wife of a third has elop'd from a ball,
A fourth the next day in a duel must fall...” [54]

Знаковими рисами згаданих творів був розважальний невимушений характер, а також те, що в авторській казці «Левовий маскарад» К. Дорсет звірі починають говорити від свого імені, на відміну від казки В. Роска, де оповідь ведеться зі слів хлопчика Роберта.

Досліджуючи твори В. Роска та К. Дорсет науковиця Ю. Проценко відзначила: «по-перше, названий твір укорінений в античному байкарському сюжеті, який підхопили і розвинули Ж. Лафонтен, І. Крилов та ін. По-друге, у творах В. Роско та К. Дорсет відсутній основний компонент казки - чіткий конфлікт двох світів. Твори цих письменників поєднали в собі навчальну традицію з байкарською, що було характерним для попередньої епохи «шкільного бароко». Як показало проведене дослідження, відриватися від цієї традиції англійська літературна казка про тварин починає пізніше» [31].

Згодом була написана анімалістична казка не віршована, а прозова Р. Сауті (R. Southey) під назвою «Казка про трьох ведмедів» (“The story of the Three Bears”), яка опублікована у 1837 році. Р. Сауті, взявши за основу народну казку, вніс наступні зміни в своєму літературному варіанті: його героїня – це негативний персонаж, старенька бабуся, яка прокралася в помешкання ведмедів, а ведмеді, навпаки, - позитивні герої, честолюбні (провітрюють щоразу свою оселю).

Варто зазначити, що письменниця Е. Мур (E. Mure) 1831 році друкує книжечку з подібною назвою Р. Сауті «Казка про трьох ведмедів із доданими ілюстраціями» (“The Story of the Three Bears Metrically Related with Illustrations”). Така схожість пояснюється тим, що Р. Сауті почув цю казкову розповідь від рідного дядька, котрий був знайомий саме з Е. Мур.

У 1849 р. Дж. Кандал (J. Cundall) у своїй книзі «Скарбниця розважальних книжок для малечі» (Treasury of Pleasure Books for Young Children) також написав схожу казку, але головною героїнею була не старенька бабуся, а маленька дівчинка, як нам відомо на сьогоднішній

день. Щодо такого протиріччя, то існує версія, що Р. Сауті, написавши свою авторську казку, неправильно зрозумів оповідь свого дядечка і почувши слово *vixen*, що в англійській мові означає або лисиця, або відьма, або сварлива жінка вжив останнє. Р. Сауті писав без повчальності, але своїми описовими змалюваннями героїв продемонстрував читачам, які в житті можуть бути хороші та погані вчинки: "...She could not have been a good, honest, old woman; for, first, she looked in at the window, and then she peeped in at the keyhole, and, seeing nobody in the house, she lifted the latch. The door was not fastened, because the bears were good bears, who did nobody any harm, and never suspected that anybody would harm them ..." [74].

Англійська літературна казка, збагачена індивідуальним символізмом та філософською думкою письменників, утвердилась у середині XIX століття. Її творцями були Л. Керрол (L. Carroll), Р. Кіплінг (R. Kipling), Б. Поттер (B. Potter), О. Уайльд (O. Wilde).

Льюїс Керролл славиться створенням анімалістичних казок з індивідуальною оригінальністю мислення та захопленням до головоломок. За словами Ю. Проценко саме «Л. Керролл поєднує філософську притчу з традиційним казковим каноном і стає засновником авторської казки про тварин у Британії» [31].

Письменник модифікує казковість, його казка фентезі - це нонсенс. Перший творчий досвід приніс Л. Керроллу неабияку світову популярність, казка «Аліса в Дивокраї» ("Alice in Wonderland" [52]) написана у 1865 році вже через шість років у 1871 році мала своє продовження: «У Задзеркаллі. Що там побачила Аліса» ("Through the Looking Glass") [53]. Кожна з названих книг є діалогіями.

Митець у своїй діалогії веде оповідь, не акцентуючи увагу від свого імені. Роль Л. Керролла є тільки інтелектуальною, а герої мають здатність особисто висловлюватись. Твори казкаря мають іроністичні відтінки, їх свідомо можуть сприйняти тільки дорослі читачі.

Автор твору використовує фольклорні тексти та персонажі, описи яких додають дивовижності картини твору, також особистісно-логічне мислення та різноманітні пародії. Парадокси казкаря полягають у магічних змінах не звірів, а власне Аліси, що викликає величезне здивування і навіть жахливість у неї. Елементом парадоксу виступає і непослідовність подій. Письменник створює безліч каламбурів та жартів, вводить фольклорних персонажів, наприклад, Лева, Єдинорога, Березневого Зайця, Шалтай-Болтая, Грифона. Локусом подій твору замальовується сад, дім, ліс.

В творі Л. Керролла присутній поліперсонажний світ. Головними зооперсонажами є кіт та жабка. Найпривабливішими зооперсонажами є Чеширський кіт та Березневий Заєць. Загалом усі анімалістичні герої Л. Керролла сприймають дійсність безглуздо, крім Кота та Аліси, які чітко вбачають хаос та безумство подій. Не дивно, що Кіт постає своєрідним посередником, тобто медіатором, між Алісою, зооперсонажами та автором. Для прикладу: "...*"In that direction," the Cat said, waving the right paw 'round, "lives a Hatter; and in that direction," waving the other paw, "lives a March Hare. Visit either you like; they're both mad." "But I don't want to go among mad people," Alice remarked"..."* [52].

Письменник О. Уайльд (O. Wilde) відомий казками, що увійшли до двох збірок: «Щасливий принц та інші казки» видана у 1888 році та «Гранатовий будиночок» - у 1891 році. Ці казки є літературними, в них простежується здебільшого об'єктивний світогляд автора, але присутня і суб'єктивна думка казкаря, в якій він виявляє трагізм та комізм подій. Автор націлює читача на власні міркування, не нав'язуючи свої думки. На початку створення казки оповідь була розрахована на дорослу аудиторію. В розвитку твору вбачаємо іронію казкаря.

Тема дружби та кохання присутня в наступних творах: «Щасливий принц» ("The Happy Prince" [76]), «День народження інфанти» ("The Birthday of the Infanta" [75]), «Соловей і троянда» ("The Nightingale and

the Rose” [76]). Наприклад, рядки з казки «Соловей і троянда» нагадують про цінність життя і вічне кохання: “Death is a great price to pay for a red rose,” cried the Nightingale, “and Life is very dear to all. It is pleasant to sit in the green wood, and to watch the Sun in his chariot of gold, and the Moon in her chariot of pearl. Sweet is the scent of the hawthorn, and sweet are the bluebells that hide in the valley, and the heather that blows on the hill. Yet Love is better than Life, and what is the heart of a bird compared to the heart of a man?” [76].

В казках О. Уайльда зооперсонаж в окремих епізодах твору виступає на першому плані. Це пояснюється поєднанням різних жанрів літературного твору, наприклад, присутні елементи казки, легенди та притчі.

Аналізуючи твори О. Уайльда, Ю. Проценко відзначила, що «зв'язок англійської авторської казки про тварин з притчею також розвиває О. Уайльд. Він створює авторський варіант анімалістичної казки-притчі, який спирається вже на естетику символізму» [31].

Зооперсонажами твору митця виступають птахи, звірі, плазуни, земноводні, комахи. Вони стають прототипами людей, а навіть ще кращими, адже на прикладі взірцевих героїв він вказує на моральність та людяність. Усі герої постають як моноперсонажі. Простежуємо зв'язок з легендарним фольклором на прикладі ластівки-помічниці. Природу автор зображує гармонійно-естетичною. Хронотопність твору нечітка, відсутня боротьба персонажів у протиставлення добра та зла, що є характерним для казки-притчі.

Твори О. Уайльда створені у поетичній формі, у якій зберігається лаконічність при витонченому змісті. Автор у своїх казках висвітлює питання добра та зла, життя та смерті, своєрідно вказує на повчання, але майстерно уникає їх, націлює читача знайти свій шлях вирішення проблеми.

Образне змалювання зооперсонажів та їх дій простежується і у авторській казці письменниці Б. Поттер (B. Potter). Вже у 1902 році у світ виходить її перший шедевр «Казка про те, як Пітер кролик побував у городі містера Макгрегора» (“The Tale of Peter Rabbit and Mr. McGregor’s Garden” [71]). До 1913 року надрукованими стають всього 19 книжок авторки.

Американська науковця Л. Лір (L. Lear) зазначає, що Б. Поттер «фактично створила нову форму казки про тварин: таку, в якій антропоморфні тварини поводяться як справжні тварини зі справжніми тваринними інстинктами», і форму казки з анатомічно правильними ілюстраціями, намальованими науково мислячим художником... Вона описує казку як “perfect marriage of word and image” [72] and “a triumph of fantasy and fact” [72]. Неслухняний кролик у казці Б. Поттер, який легковажно ризикував своїм життям – це незгода тогочасному суспільству, показ непокори й неслухняності. До прикладу: “Flopsy, Mopsy, and Cotton-tail, who were good little bunnies, went down the lane to gather blackberries: But Peter, who was very naughty, ran straight away to Mr. McGregor's garden, and squeezed under the gate!” [71].

Ю. Проценко стверджує, що «послідовницею байкарської традиції в жанрових межах літературної казки є Б. Поттер. Але письменниця адресує вже свої казкові твори виключно дітям» [31].

Отож, казки письменниці Б. Поттер стали відмінними від інших в англійській літературі, авторка не намагається повчати читачів, не використовує міфологію та фольклор. У творах панує власний художній світ з яскравими оригінальними зооперсонажами, такими є: звірі, птахи, комахи, земноводні, риби. Найпривабливіші читачу є кролик, кіт, миша та собака-рятівник, яка уособлює справедливість у казковому світі. Події відбуваються у городі та лісі.

Яскравим прикладом англійської анімалістичної казки початку ХХ століття є книга К. Грема (K. Grahame) «Вітер у вербах» (“The Wind in

the Willows” [56]) 1908 року. Автор вводить в свою оповідь реальність, яка тісно пов’язує читача з казковими героями.

Найбільш яскравим творцем англійської літературної анімалістичної казки виступає Редьярд Кіплінг (Rudyard Kipling), який написав наступні твори: «Книга джунглів» (“The Jungle Book” [65]) у 1894 році, «Друга книга джунглів» (“The Second Jungle Book” [67]) 1895 року, «Подарунки та феї» (“Rewards and Fairies” [63]) 1910 року, «Пак з горбів Пук» (“Puck of Pook’s Hill” [62]) 1906 року, «Казки просто так» (“Just So Stories” [67]) 1902 року.

Досвідчений митець змінює казковий жанр, беручи елементи міфічного світу, використовуючи новелістичні пригоди та повчальні притчі. В творі зображується конфлікт, звірі постають як реальні, але їхній світогляд міфологічний, а просторове зображення являється у вигляді джунглів, водоспадів та пустелі.

Письменник Р. Кіплінг у своїй збірці “The Jungle Books” дотримується позиції, що оповідач передає думки автора, прагне змінити міф тваринного світу, а в збірці “Just So Stories” оповідач вже зрідка надає коментарі і казки в ній схожі до новел з пригодницькими подіями, небагатьма персонажами та жвавою оповіддю. Усі казки зі збірки “Just So Stories” читач пізнає поступово, сприймаючи цікаві, подекуди гумористичні історії про тварин та дізнаючись відповіді на багато існуючих запитань. Як приклад: “...And the Rhinoceros did. He buttoned it up with the three buttons, and it tickled like cake crumbs in bed. Then he wanted to scratch, but that made it worse; and then he lay down on the sands and rolled and rolled and rolled, and every time he rolled the cake crumbs tickled him worse and worse and worse...” [67].

Ю. Проценко зазначає, що «Р. Кіплінг починає насичувати англійську казку екзотичним матеріалом та казковими традиціями інших народів, - тих що входили до Британської Імперії» [31].

Зооперсонажі Р. Кіплінга надзвичайно численні: звірі, птахи, комахи, плазуни та риби. Погляд привертають незвичайна для нас пантера, пітон та тигр, які близькі для казкаря через спогади дитинства.

Підсумовуючи творчість письменників-аніمالістів можна зауважити, що казки Л. Керролла характеризуються індивідуальною парадоксальністю та інтелектуальністю, твори О. Уайльда містять філософсько-соціальне підґрунтя, казки Б. Поттер націлюють читача на розуміння морального поведіння у суспільстві, Р. Кіплінг забарвлює свій жанр казки міфологічними, екзотичними та національно-етнографічними елементами, у них казкаря «створює свою трансформацію казкового жанру, у якій головною силою є авантурні пригоди новел, могутня природа міфу та універсальні колізії притчі. Його зооперсонажі реалістичні зовні, але міфологічні за своєю суттю» [2, с. 16]. Вбачаємо, що погляд читацької аудиторії може трансформуватись від міфологічного світу Р. Кіплінга до буденного світу Б. Поттер.

А. Діордійчук стверджує, що «у аніمالістичних казках Р. Кіплінга поєднуються природа і цивілізація, але у тваринних персонажах, які володіють мовою та мисленням, домінує аніمالістичний початок. Водночас дитина, читач чи слухач казок, займає становище спостерігача, зрідка співрозмовника й, зрештою, учня автора. Казка для письменника – спосіб зобразити для дітей уявлення про багатство навколишнього світу» [14, с. 196]. Очевидно, що саме Р. Кіплінг з його особистісним підходом до створення казки відзначається цілковитою оригінальністю англійських літературних аніمالістичних казок і вважається найкращим письменником-аніمالістом у світовій літературі.

Популярність аніمالістичної казки протягом років пояснюється: змогою виявити незадоволення через авторське слово за допомогою символів та алегорії; здатністю через такий особливий жанр казки прищепити дітям ще змалку благородні риси, такі як співчуття та

співпереживання, доброзичливість та чуйність; особливістю цікавої, простої та римованої назви казки; ідеальним прикладом висвітлення історичних подій та соціальних проблем.

Увагу привертає вітчизняна авторська збірка казок про тварин І. Франка «Коли ще звірі говорили» [46], яка створена завдяки літературній обробці народних матеріалів із застосуванням тваринного епосу, тобто Франкова збірка – це літературні казки за фольклорними мотивами.

Творчість англійських письменників-романтиків ХІХ століття, яка багата анімалістичними казками є основою для її розвитку письменниками-казкарями сучасності. Цікавими є казка З. Мензатюк «Заячих пастух» [26], О. Іваненко збірка казок «Лісові казки» [16], Г. Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» [23]. Дані казки сучасних митців-анімалістів включені до навчальної програми для ознайомлення школярів поруч із відомими-класиками анімалістичного жанру О. Уайльдом, Л. Керролом, Р. Кіплінгом, Б. Поттер.

РОЗДІЛ 2. Образно-художня своєрідність анімалістично-казкової спадщини Р. Кіплінга

2.1 Р. Кіплінг як персоналія англійської літератури кінця 19-початку 20 ст.

Р. Кіплінг відіграє вагоме місце у світовій літературі і постає як видатний новеліст, казкар, автор численних романів та нарисів, поет. Його поезією захоплювалися Б. Брехт, Е. Хемінгуей, Марк Твен та багато інших. Письменник писав як для дітей, так і для дорослих. Без винятку всі його твори зачаровують та захоплюють читача своїми надзвичайно цікавими новими пригодами. В різних країнах твори письменника Р. Кіплінга перевидаються різними мовами світу.

Автор був прибічником ідей представників «літератури дії» - частини неоромантизму, течії модернізму початку ХХ століття, яка передбачала героїчний оптимізм та завзятий пошук рішень. Саме Р. Кіплінг один з перших увів у літературу поняття «людини дії», тобто енергійного та мужнього солдата.

Р. Кіплінгу не судилося опанувати військову справу через слабкий стан свого здоров'я й тоді він остаточно вирішив бути письменником. Він наполегливо працював над собою, практикував різноманітні літературні стилі. Своє ставлення до мистецтва літератури у свій час Р. Кіплінг висловився наступними словами: «Ось доля митців - їхній демон сидить у їхніх перах... Мій демон з'явився до мене досить рано у момент сумнівів і сказав: "Займайся цим і нічим іншим" Я скорився і мав винагороду» [49, с. 62]. Перший результат юного Р. Кіплінга як письменника - «Шкільна лірика» («Poems every child should know» [60]) вже у 1881 році.

У підлітковому віці письменник набирається досвіду в місцевій індійській віськовій газеті, де охоче працює репортером. Саме там протягом семи років він опановує мистецтво слова. До цього його також

спонукала масова неосвіченність та неписьменність, яку він бачив в Індії. Юний Редьярд завдяки своїм журналістським навикам виховав у собі, як для письменника, надзвичайно корисні риси характеру: спостережливість та уважність.

Р. Кіплінг став новим героєм тогочасного суспільства з цілком свіжими ідеями для читача. Він розпочав свою творчість саме тоді, коли література потребувала оновлення, в кінці ХІХ – на початку ХХ століття презентував свої талановиті роботи.

Письменник притримувався особистого погляду у творчості, він зображував убогі картини Індії, похмуре середовище буденного життя замість мальовничих краєвидів, які часто траплялися в романах інших письменників.

Перші оповідання, які він написав у Індії були опубліковані в газетярському виданні. Письменник швидко опанував написання коротких оповідань. Наприклад, «Рікша-привид» (“The Phantom Rickshaw” [66]), «Чорне й біле» (“Black and white” [58]), «Три солдати» (“Soldiers Three” [64]), «Історія сімейства Гедсбі» (“The story of the Gadsbys” [69]).

Автор написав також перші свої книги: збірка новел «Прості історії з гір» (“Plain Tales From the Hills” [64]) у 1886 році та поетична збірка «Департаментські пісеньки» (“Departmental Ditties” [57]) також у 1886 році.

Дослідники того часу з особливою зацікавленістю читали твори Р. Кіплінга. «Прочитавши перші оповідання Кіплінга «Прості оповідки з гір», «Департаментські пісеньки», впливовий критик Ендрю Ленг вигукнув: Евріка! На світ з’явився геній!» Через рік Ленг пояснив читачам своє захоплення творчістю молодого письменника так: «У книгах Кіплінга є незвичність, колорит, розмаїття барв і аромати Сходу... Тому не дивно, що його літературна репутація виросла так швидко, наче таємниче мангове дерево у чарівника» [49, с. 62].

Щоразу письменник доповнює своє надбання все новими й новими різноманітними шедеврами: і романами, і нарисами, і новелами, і казками, і репортажами. Його роботи неодноразово перевидають, що стає рекордом того часу. Автор багаточисленних робіт отримує небачені гонорари, вони перевищують у чверть сотні зарплати літератора того часу у Англії. У свої 42 роки письменник один з перших був номінований Нобелівською премією за «мужність стилю» у 1907 році. Він є першим серед англійців у врученні всесвітньо-відомої нагороди, а також на сьогодні залишається наймолодшим лауреатом з літератури в присудженні Нобелівської премії.

Незважаючи на свою творчу зайнятість Р. Кіплінг встигає подорожувати, він об'їхав півсвіту: Африку, Австралію, Китай, Японію, Сполучені Штати. «Маленьким Пілігримом» називав себе письменник» [25]. «Пілігрим» - це мандрівник, тобто людина, яка завжди подорожує протягом свого життя. З письменником важко не погодитись, адже він побачив і Америку, і Азію, і Європу, і Африку. Майстерно підібрані фольклорні джерела різних культур народів по всіх куточках світу він вміло застосував у своїх творах. Це були австралійські, африканські, і, звісно, індійські народні казки.

Але варто зауважити, що найбільше до душі Р. Кіплінгу була Індія, країна його народження та дитинства, куди він повернувся в юності. Музою натхнення письменника була саме Індія, яка сформувала в нього своєрідну філософію його життя, вона навчила його мислити й писати, відчувати та любити природу. Автор описує Індію в численних казках та новелах, поезіях, особливо це помічаємо в творах «Книги джунглів» (“The Jungle Book” [65], 1894 року) та «Друга книга джунглів» (“The second Jungle Book” [68], 1895 року), які він написав будучи в Америці. Саме ці твори принесли Р. Кіплінгу шалений успіх у суспільстві. Також вартий уваги роман про Індію «Кім» (“Kim” [59], 1901 року).

Не можна не зауважити, що історії про Мауглі вміщені також у «Книзі джунглів» під назвою “Mowgli’s Brothers” [65], також цікавою є оповідь про кмітливого мангуста «Ріккі-Тіккі-Таві» (“Rikki-Tikki-Tavi” [65]) А от збірка «Казки просто так» (“Just So Stories” [67], 1902 року) з’явилася на світ завдяки фольклорній підбірці під час мандрівки письменника до Південної Африки, за авторським задумом вона включає дванадцять дотепних казок в прозаїчні форми. В кожній з них автор розкривав щось нове для читача про екзотичних героїв, наприклад: як верблюд отримав горб у казці “How the Camel Got his Hump” [67], як носоріг отримав шкіру у казці “How the Rhinoceros Got his Skin” [67] та як леопард отримав плями у казці “How the Leopard Got his Spots” [67].

«Досліджувана збірка розкриває естетичний досвід переживання дитинства у формах літературної казки у її ідеальному та матеріальному (книжковому) втіленні. У цих казках відбувається формування образу Кіплінга та світообразу англійської літератури для дітей. Визначальним тут виявляється той факт, що світобудова збірки «Такі собі казки» Р. Кіплінга сприймається як «весела світобудова», в якій діє «деміург-казкар», що грає «своїми вигадками, своїми фантазіями» [14, с. 195].

Казкар Р. Кіплінг прагнув на основі життя своїх персонажів відкрити читачам прекрасний світогляд. В цьому йому допомагали яскраві пізнавальні ілюстрації з підписами, які він сам і малював, таким чином він мав на меті показати читачам світ очима автора. «Зазначимо, що збірка «Такі собі казки» Р. Кіплінга наслідує традиції «етіологічних казок», тобто таких, які подають дитині фантастичні картини, пройняті побутовим гумором, що сприяє комунікації дитини з оточуючим світом» [14, с. 195]. Кіплінгові казки несли повчальний характер з науковим матеріалом.

Вищезгадані твори написані Р. Кіплінгом, як письменником-неоромантиком, який звеличував людину, погоджуючись з теорією

Дарвінізму, прагнув пізнати суть внутрішнього стану людини, її переживання і міркування, висвітлити суперечності з собою та суспільством, а також виразити зацікавленість до природи, її екзотичного начала. У творчості Р. Кіплінга характерний культ романтики пригод, при якому життя людини повинно бути яскравим та насиченим. Свої картини на рядках творів він описував в екзотичній Індії чи Південній Африці, а героями були Мауглі, хлопчик, сильний духом, з надможливими рисами, який постає суспільству, а також звірі, які олюднювались, що є особливістю неоромантизму Р. Кіплінга. Анімалістичність творів з неоромантичним стилем подання показує зсередини світ героїв великого казкаря.

Р. Кіплінг – це письменник з великої літери, митець слова, його твори мають успіх не тільки в Англії, але й по всьому світу, який триває й у наші часи. «Суперечки про творчість Дж. Р. Кіплінга ведуться й нині. Але найкращу відповідь на них, мабуть, дав сам письменник останнім рядком свого вірша «Прохання»: «Розпитуйте про мене лише у моїх книжок...» [49, с. 63].

2.2 Особливості авторського світообразу збірок Р. Кіплінга «Книги джунглів»

Анімалістичні твори Р. Кіплінга принесли йому величезний успіх, особливо, прославився письменник вражаючим захоплюючим твором «Книга Джунглів» (“The Jungle Book”). І маленькі, і дорослі читачі з неабиякою цікавістю читали казкові сюжети, а інші письменники запозичували ідею новатора, «за словами автора «цілий зоопарк наслідувань» [49, с. 63].

Історія створення твору є неординарною і випадковою. Проживаючи з сім'єю в Америці, одна американська письменниця Мері Елізабет Мейпс Додж запропонувала Р. Кіплінгу написати свої враження про джунглі Індії, які йому такі відомі та рідні. Вона мала бажання

опублікувати екзотичну інформацію від Р. Кіплінга у американському дитячому журналі «Святий Ніколас». Письменник пообіцяв, що спробує висвітлити життя вражаючої Індії.

Результат був неочікуваним, навіть для самого казкаря, адже йому вдалося написати цілу діалогію про індійські джунглі. Вона ґрунтується на старовинних індійських віруваннях. Незважаючи на назву твору обидві збірки включають у себе казки непов'язані за тематикою. Спільним задумом та героями об'єднані тільки історії про Мауглі, людське дитинча.

В творі письменника простежуємо риси неоромантизму, адже присутня інртіга, яка овіяна таємницями та надприродніми силами, пригодницьким змістом, що характерно для неромантизму. Можна стверджувати, що сам твір – це єдина пригода.

Р. Кіплінг у своїй анімалістичній пригоді створив цілий соціальний світ з чіткими правилами та законами. Він піднімає питання про закон, конфлікт та виховання. Проблематика твору – життя дитинча у вовчій зграї, що ототожнюється, як життя серед людей. У світі добрих та жорстоких героїв джунглів, Мауглі та його друзі борються за справедливість і порядок, за життя чи смерть. Його сутність автор подає за допомогою власного художнього прийому. Іншими словами, в творі «Книги Джунглів» вбачаємо проблему взаємозв'язку природного й культурного світів. В книзі піднімається тема підкорення людиною природного світу, відтак вона стає домінуючою над нею, за що несе певні морально-особистісні обов'язки.

В творі «Книга Джунглів» [65] Р. Кіплінга осмислюється наукове бачення антропогенезу, підкреслюється еволюційна теорія Ч. Дарвіна. Автор демонструє принцип вічної боротьби за існування в суспільстві та незворотний природний відбір. В «Книзі Джунглів» світ вбачається як єдине ціле матінки-природи та суспільства в ньому, його природна картина довершена й змістовно-логічна.

«Книга Джунглів» структурована за принципом мозаїки і складеться з п'ятнадцяти частин, однією з яких є казка про Мауглі, яка сюжетно пов'язана тільки з вісьмома фрагментами. Також цікавими є історії про морського котика, який називається Білий Котик, жвавого мангуста Рікі-Тікі-Таві, ручного слона Кала Наг. Всі ці історії гармонійно об'єднані з казкою про людське дитинча Мауглі.

У творі на початку кожної казки автор написав та вмістив короткі віршовані рядки, як епіграф до кожної з них, тобто письменник вміло зумів поєднати таку захоплюючу прозу та милозвучну поезію. Також кожна казка проілюстрована мальовничими ілюстраціями, що особливо зацікавлює не тільки маленького читача, а й дорослого.

Стиль збірки «Книги Джунглів» відрізняється з-поміж інших творів тогочасної літератури своєю винятковою неординарністю:

- по-перше, події в збірці тісно переплітаються з елементами давнього міфу. На це вказує циклічність подій: так зміна дня та ночі, зміна клімату - періодичність дощів та періоди посухи («It had been raining heavily for one whole month—raining on a camp of thirty thousand men and thousands of camels, elephants, horses, bullocks, and mules all gathered together at a place called Rawal Pindi, to be reviewed by the Viceroy of India» [65]), круговий взаємозв'язок між силами порядку та хаосу. Це помітно, коли Шер-хан не дотримався закону джунглів і почав полювати на беззахисну людину. Таким вчинком герой твору Мауглі змушений покарати його, стягнувши з нього шкіру, демонструючи її на Скелі Ради. Вчинок Мауглі зрозумілий, адже повинен існувати вічний порядок, замість хаосу. Подібна необхідність існувала і в стародавніх міфах, «у «Книзі джунглів» спостерігаються ті самі закономірності, як і в давньогрецьких олімпійських міфах – хаос загрожує, а порядок торжествує» [9, с. 95]. У світовій літературі Р. Кіплінга за особливий міфічний стиль називають міфотворцем, а його твір «Книги Джунглів» характеризують швидше як міф, ніж казку;

- по-друге, міфотворець Р. Кіплінг створив цілу філософію своїх поглядів, яка ґрунтувалась на чітко встановлених правилах життя у джунглях. Мауглі - це персонаж, який є посередником між двома світами: світом тварин і світом людей; при цьому він є авторитетною особистістю у двох з них. «“Thou art the master,” said Bagheera in an undertone. “Save Akela from the death. He was ever thy friend”» [65];

- по-третє, казки цієї книги написані в період другої половини ХІХ століття, розвитку світового наукового прогресу, тому в творі чітко прослідковується недовіра до індуїстських уявлень про світ, а, натомість, ідея дарвінізму панує на сторінках Кіплінгових історій. До прикладу, висміювання Мауглі щодо вірувань місцевих жителів у перевертнів, також насмішки Багіри над оповідями слона про появу Закону Джунглів;

- по-четверте, казки Р. Кіплінга не є типовими, вони зовсім не схожі на повчальні індуїстські притчі та звичні розповіді про тварин. Відомо, що в байках та притчах через образи тварин розкриваються погані та добрі сторони людей, а в «Книзі джунглів» тварини переймають ознаки людини, але при цьому не втрачають своєї природної натуралістичності;

- по п'яте, у творі присутня ігрова неоднозначність. Автор подає розвиток подій за міфічною особливістю в одній картині, в той час як в іншій вона зникає, наприклад, одні персонажі вірять в міф про джунглі (буйвол Меса, олені), а інші висміюють (Балу та Багіра). Цікаво, що казкар передає нам екзотичну красу джунглів так, як бачать їх тварини.

Враховуючи перечислені ознаки виняткового творчого стилю Р. Кіплінга, підсумуємо, що «Книга джунглів» - це анімалістична авторська казка зі злагодженим синтезом реальних та фантастичних явищ, в яких персонажі-тварини та джунглі постають перед читацьким загалом природно-натуралістичними. З однієї сторони, письменник зберігає

зв'язок з міфами стародавнього світу, а з другої – застосовує свою авторську волю, змінюючи сюжет згідно своєї встановленої філософії правил життя у світі.

Вбачаємо, що зооперсонажі Р. Кіплінга постають перед нами дуже реалістичними, як справжні тварини, але в змісті твору простежуються ознаки міфологічності. Події, що відбуваються з героями, включаючи їх співжиття та конфлікти в джунглях, також близькі до міфу. Довкілля індійських джунглів є своєрідним, воно відрізняється від місцевостей, які є в інших творах. «Простір цих казок, по суті, досить традиційний, набуває титанічних рис: не просто ліс, а джунглі, не просто водойми, а великі ріки, водоспади, не просто поле або степ, а пустеля» [2, с. 16].

Р. Кіплінг намагався написати твір, насичений харизматичними персонажами, різноманітними текстовими формами, а також пейзажними локусами. Зауважимо, що самі джунглі з їх законами поєднують у собі локус: «The Law of the Jungle lays down very clearly that any wolf may, when he marries, withdraw from the Pack he belongs to. But as soon as his cubs are old enough to stand on their feet he must bring them to the Pack Council, which is generally held once a month at full moon, in order that the other wolves may identify them» [65].

Художній світ «Книги Джунглів» Р. Кіплінга створений його авторською свідомістю та жанровою особливістю анімалістичної казки. Він зображує поліперсональний світ, де головну роль грають саме зооперсонажі. Це простежується в перебігу сюжету, в мотивах героїв, та власне авторському розумінні самого казкаря.

«Книга джунглів» - це художній твір високого мистецтва, в якому автор змальовував події, опираючись на спогади про країну дивовижної природи та прадавньої культури, країну дитинства письменника – екзотичну Індію. У творі джунглі в тій країні з їх особистою фауною та флорою виглядають безмежно мальовничими та привабливими для читача. На фоні місцевої колоритної природи відбувається боротьба

позитивних та негативних особистостей, герої постійно проживають пригодницькі події, здобувають перемоги та приймають поразки. Такий сюжет з харизматичними героями на фоні рідкісної натуралістичної природи зацікавить будь-якого читача, включаючи те, що ще літературна подача автора заохочує до читання наступних рядків все далі і далі.

Джунглі Р. Кіплінга – це місце вічної боротьби за виживання, де переможцем може бути тільки один. В цьому надзвичайно небезпечному світі діють свої неухильні правила. В них живуть особистості, які сильні духом, вони розуміють і підкорюються вічним законам справедливості та холодного розуму. Таким героєм є Мауглі, він потрапив в жорстокі, але прекрасні джунглі ще малюком. На щастя, його захистила вовчиця, вигодувала і виростила у своїй вовчій зграї. Але з плином часу в його душі перемагає людська сутність над тваринним началом, він не витримує самотності й в останній казці «Весняний біг» («The Spring running») повертається до людей, до цивілізації. У віршованих рядках з сумом наголошується на цьому рішенні Мауглі:

“Man goes to Man! Cry the challenge through the Jungle!

He that was our Brother goes away.

Hear, now, and judge, O ye People of the Jungle,—

Answer, who shall turn him—who shall stay?” [68]

На сьогоднішній день, відомі поодинокі випадки, коли людські діти за різних обставин потрапляли у вовчі лігва, зграї мавп. Протягом свого дитячого та юнацького віку проживали з тваринами. Вони не знали людської мови та наслідували поведки тварин. Випадково знайшовши їх вже в дорослому віці, з метою допомоги, їх забирали в людське оточення, але на превеликий жаль, вони важко освоювали мову, обживалися в суспільстві, жили, немовби в неволі та з часом помирали.

Знаємо, що герої твору живуть за суворими Законами джунглів, яких винятково стараються дотримуватися. Якщо хтось ухиляється від

них, то це вважається ганебністю і винуватець несе покарання за свій неслух. За Законами джунглів невинувата фізична сила та агресивність – це об’єкт зневаги мешканців джунглів. Таким персонажем був Шер-Хан. З казки відомо, що він прийшов на чужу територію, де прагнув встановити свої правила і вести там полювання. Наприклад: «“Not good! What would ye have? That naked thing running to and fro makes a monkey-jest of those who have once been good hunters, and pulls the best of us by the whiskers for sport.” This was Shere Khan, the Lane Tiger, limping down to the water. He waited a little to enjoy the sensation he made among the deer on the opposite to lap, growling: “The jungle has become a whelping-ground for naked cubs now. Look at me, Man-cub!”» [68].

У джунглях, як природньому середовищі, герої поведуться інстинктивно, хтось руйнує, а хтось творить, хтось виживає, а когось чекає смерть. За ідеєю автора інстинкт повинен спрацьовувати від розуму. В природі все створено гармонійно: інстинкт до життя спонукає дотримуватися встановлених правил, Законів джунглів. Згідно з ними в Кіплінгових джунглях панує ієрархія: життя в зграї, в якій, однозначно, панує і встановлює порядок вожак, що забезпечує можливість залишитись живим кожному в зграї зокрема.

Таким чином, «Книга джунглів» - це авторський анімалістичний твір з яскравою різнобарвною природою джунглів, що вражають своєю величиною й дивовижністю, прекрасністю й загадковістю. Така райська природа джунглів Індії є відмінним тлом для розвитку сюжетної лінії в авторському творі. Людина в них – це дитина матінки-природи, але напрочуд мудра та розумна, сильна й загартована. Саме така людина потрібна природі, а отже, можна стверджувати, що цивілізація і природа взаємопов’язані. В «Книзі Джунглів» ця людина – Мауглі, який відзначається гострим розумом та розвиненим інстинктом. Про його мужність на тлі вражаючих джунглів можна дізнатись в одній з казок

«Книги джунглів» «Брати Мауглі» (“Mowgli’s Brothers” [65]). Завдяки Мауглі діють Закони джунглів, а сам він заслуговує бути справжнім Володарем Джунглів.

2.3 Персонажна система: особливості її творення і функціонування. Образ Мауглі як алюзія міфічних героїв.

Твір Р. Кіплінга «Книга Джунглів» характеризується багатою системою персонажів. Головними героями твору є Мауглі, Батько Вовк та Мати Вовчиця, Акела, Балу, Багіра, Каа та Шер-Хан, а другорядними – Табаки, Бандер-Логи, Сірий Брат, Хатхі, Ран, Наг, Рама, Іккі, Манн, Мао, Білий котик, Морський Ловець, Морський Чарівник, Рікі-Тікі-Таві, Двухвостка, Мессуа та Бульдео.

У екзотичній «Книзі Джунглів» Р. Кіплінг розповідає свої читачам інтригуючу історію про загубленого індійського хлопчика, який з плином часу був вигодуваний матір’ю-вовчицею та вихований у вовчій зграї. Про це розповідається в наступних рядках твору: «Directly in front of him, holding on by a low branch, stood a naked brown baby who could just walk—as soft and as dimpled a little atom as ever came to a wolf’s cave at night. He looked up into Father Wolf’s face, and laughed. “Is that a man’s cub?” said Mother Wolf. “I have never seen one. Bring it here”» [65].

Протягом усього життя в небезпечних, але зачаровуючих джунглях маленький беззахисний хлопчик проходить незліченну кількість пригод, які щоразу наражають його на небезпеку. Та незважаючи на ризик, людське дитинча проходить усі випробування на своєму життєвому шляху, адже народжений людиною, якій характерний розум та мудрість, природний інстинкт, кмітливість та винахідливість. З плином часу хлоп’ятко виростає надзвичайно сміливим та сильним, благородним та щирим юнаком.

В особі матері-вовчиці Р. Кіплінг надає хлопчику рідкісне та дивне ім’я, в якому ховається певний зміст. Його називають Мауглі (Mowgli),

Жабеня, тобто в прямому значенні означає жабеня – тварина з класу земноводних, яка може жити, як на суші, так і у воді. Словами твору говориться: «“Lie still, little frog. O thou Mowgli—for Mowgli the Frog I will call thee—the time will come when thou wilt hunt Shere Khan as he has hunted thee”» [65]. Тобто провівши паралель, автор підкреслює можливість життя людини у тваринному світі, в якому вона обов’язково виживе завдяки своїй кращій розумовій здатності; а також неможливість одночасного повноцінного життя людини і у цивілізованому суспільстві, і у тваринному світі, бо не буде прийнята в будь-якому з них.

Побачивши беззахисне немовля Мамі Вовчиці стало дуже шкода його, а ще її вразило те, що малеча не показувала будь-яких ознак тривоги та страху, стоячи у диких джунглях перед звірами. Мауглі завдячує саме їй своїм життям та Батькові Вовку, який підтримав Маму Вовчицю. Вони прихистили його в своїй затишній печері, куди не міг пролізти злий ненажерливий Шер-Хан. В іншому випадку людське дитинча, без зайвих міркувань, було б одразу в пащі озлобленого голодного тигра.

Герой зростав у Сіонійській Зграї, він поріднився з чотирма зведеними братами-вовчєнєтєми. Вихованцєми Мауглі є: Мати Вовчиця Ракша, Батько Вовк, вчитель-ведмідь Балу, подруга-наставниця Багіра, ватажок зграї Акєла, друг-удав по крові Каа, друг-слон Хатхі. Він довіряв їм: «“I have the Pack and I have thee; and Baloo, though he is so lazy, might strike a blow or two for my sake. Why should I be afraid?”» [65]. Завдяки їм Мауглі виріс з глибокими морально-особистісними якостєми, він був милосерний та великодушний, чесний та добрий, відважний та рішучий, сміливий та завзятий в бою. Попри свої моральні якості він керується перш за все своїм розумом, що проявляється в порятунку Акєли та бою з дикими собаками. Противниками героя твору є людожерний Шер-Хан та підлабузник Табакі.

Мауглі слухав настанови своїх рідних та друзів, поради остерігатися Бандер-Логів та Шер-Хана. Спочатку він ставився до цього легковажно, але згодом почав прислухатися до цієї думки. Мауглі, ставши хоробрий юнаком, володіючи людським розумом та особистою винахідливістю перемагає в довгоочікуваному бою з жорстоким Шер-Ханом, який довгий час непокоїв тихі джунглі своїми ненажерливими погрозами. Він стає тим, хто утвердив перемогу добра над злом. За це всі мешканці джунглів величають Мауглі та вшановують його, як Володаря Джунглів. Це казковий момент, вигадка творчого авторського слова, але в кожній казці є доля правди. Письменник хоче показати своєму читачу, що тільки людина обдарована розумом і непохитною волею може утвердитися в суспільстві. Так, Мауглі, оволодівши Червоною Квіткою, зміг стати Володарем світу джунглів, бути владним над світом тварин, стати непереможним Володарем Природи джунглів.

«He strode forward to where Shere Khan sat blinking stupidly at the flames, and caught him by the tuft on his chin» [65]. «Shere Khan's ears lay flat back on his head, and he shut his eyes, for the blazing branch was very near. "This cattle-killer said he would kill me in the Council because he had not killed me when I was a cub. Thus and thus, then, do we beat dogs when we are men. Stir a whisker, Lungri, and I ram the Red Flower down thy gullet!" He beat Shere Khan over the head with the branch, and the tiger whimpered and whined in an agony of fear» [65].

Ставши мужнім та зрілим юнаком, Мауглі організував з Акелою вірну смерть Шер-Хану: «Shere Khan needed no more trampling. He was dead, and the kites were coming for him already. "Brothers, that was a dog's death," said Mowgli, feeling for the knife he always carried in a sheath round his neck now that he lived with men. "But he would never have shown fight. His hide will look well on the Council Rock. We must get to work swiftly"» [65].

Проживаючи у Сіонійській вовчій зграї, Мауглі навчився бути вірним їй, нести відповідальність за когось та вірити у власні можливості. Ці риси характеру Мауглі набув опанувавши Закони Джунглів, які є високоморальними й справедливими. Вони є вічними, оскільки, ґрунтуються на законах самої природи. Завдяки їм тваринний світ джунглів казкар змальовує порядним та гуманним. Найголовнішим Законом Джунглів є: «“We be of one blood, ye and I”—for he believed that Kaa had turned tail at the last minute. Even Baloo, half smothered under the monkeys on the edge of the terrace, could not help chuckling as he heard the Black Panther asking for help» [65]. Мається на увазі, що природа зробила всіх рівними, тому потрібно жити в злагоді й при потребі йти на порятунок один одному, аналогічно як і в людському суспільстві. Наступними законами передбачано:

- полювання на людину тільки в тому разі, коли вона навчає власних дітей вбивати, хоча є виняток, коли там полює зграє звірів. Так, і в суспільстві: заборонено посягати на чийсь життя;
- дитинча кожного звіра має бути представлене на Раді Зграї. У людській спільності також кожне новонароджене дитя ознайомлюється з рідними та оточуючим середовищем;
- заборона кожному на вбивство будь-якого дитинча. В світі людей, бузумовно, не можна вбивати немовлят, це жорстокий злочин;
- всі джунглі належать кожному. Дозволяється усім полювання на здобич, яку можна спіймати, але заборонено полювати на всяку худобину. Подібно, як в людей, на свійських тварин не полюють;
- ділитися своєю їжею з хворим, немічним чи безсилим. Нас багато, і всі ми різні за характером та вдачею, але кожен повинен мати співчуття до ближнього.
- у печері права має Батько, але у лігві господинею є Мати. У народній мудрості говорять, що батько – голова сім’ї, але мати –

шия. Тобто батько є, беззаперечно, главою сім'ї, її опорою, але мати господарює та підказує батькові, адже за нею затишок та гармонія в сім'ї;

- сказане слово вожака – закон, який не обговорюється, для всіх зокрема. Батькове слово – це указ для кожного члена сім'ї.

Всі Закони Джунглів рівносильні людським законам, які є високоморальними й благородними, в яких діють свої правила для всіх. Не дотримуючись цих правил та законів будь-яке суспільство, чи то тваринне чи людське, приречене на скоєння аморальних вчинків і, навіть, загибель.

Згодом Мауглі повернувся до людей, це були пророцтва Багіри, адже він Людина. Ще змалку підростаючи серед вовків, десь далеко в душі в нього було природне начало Людини. Зрозуміло, що закон життя не зміниш, кожен в ньому має свій осередок, тварина – серед тварин, людина – серед людей.

Автор створює образ активного Мауглі через алегоричний прийом, зображує його благородним та сильнохарактерним. Тому з часом з малого Жабеняти він перетворюється на Володара джунглів. Р. Кіплінг захоплюється своїм персонажем, під час розвитку сюжетних перепетій виявляє співчуття до нього та тріумфує з ним. Для нього важливим було зобразити Мауглі як мислителя, який керується інтелектом, а не силою, показавши природні переваги Людини. Персонаж, який під час небезпек пройшов шлях від малого дитинчати до зрілої шляхетної Людини вартий прикладу для наслідування. Життя у книзі – це вічна боротьба над смертю, порядок царствує над хаосом, а добро – над злом.

Героями «Книги Джунглів» є також дикі звірі, які мислять і ведуть мову, як ми, люди. Це звично для казок, але саме Кіплінгові герої характеризуються яскраво-описаною зовнішністю, харизмою та звичкою. З рядків казки читач дізнається багато цікавого та нового для себе, хоча тварини постають в своєму образі як звичні для нас.

Вірними друзями Мауглі є: сім'я вовків, Багіра, Балу, Акела, Каа, Хатхі. Вони любили його за людський розум та кмітливість. Усі його друзі жили згідно Законів Джунглів, були вірними їм, проявляли природну мудрість та чинили по справедливості. Запеклими ворогами Мауглі постають Шер-Хан та Табакі. Вони були лицемірними та поводитися як боягузи.

Сім'я вовків в правильному місці та в певний час проявила себе благородною та розсудливою: захистила та прихистила людське дитинча. Мати Вовчиця та Батько-Вовк проявили себе дуже відважними та сміливими, адже були також справедливими та люблячими батьками.

Ім'я Ракша (Raksha), Демон (The Demon) утворилось від слова «ракшаса». Так звали Маму Вовчицю.

Ще малюком з'явившись неочікувано в джунглях перед її мешканцями, дитина просто заінтригувала диких звірів, а мама Вовчиця з особливою цікавістю поставилась до неї. Її вразила небачена сміливість та безстрашність малого. «“He came naked, by night, alone and very hungry; yet he was not afraid!” [65]. Будучи, перш за все матір'ю, вона не могла заподіяти шкоди безпомічній дитинчаті, навіть, якщо воно було людським. Ракша на природному рівні відчувала в образі маленької дитини його могутність, адже вона була Людиною. Мудра мама Вовчиця одразу зрозуміла, що прихистивши людську дитину, з плином часу вовча зграя отримає сторицею; в зрілому віці ця дитина захистить їх, коли Акела буде немичним ватажком на схилі літ.

Взявши на себе таку відповідальність, виховання й вигодовування людської дитини, вона ще не знала чи підтримає її зграя, чи отримає дозвіл на Скелі Ради. Вона була готова піти на смерть за життя беззахисного малого, вступивши в бій з будь-ким, навіть, з Шер-Ханом. «“And it is I, Raksha [The Demon], who answers. The man's cub is mine, Lungri—mine to me! He shall not be killed. He shall live to run with the Pack and to hunt with the Pack;» [65].

Мати вовчиця навчала Мауглі насамперед обережності, вмінням полювати та заганяти свою здобич у пастку. Вона постійно нагадувала йому, щоб остерігатися Шер-Хана, оскільки, він пам'ятає про свою помсту через стільки років. У підходящий час ненависник Шер-Хан обов'язково помститься вже дорослому Мауглі за те, що його прийняли у вовчу зграю, а не дали в лапи йому.

Батько Вовк, сильний, добрий, справедливий, мудрий та розсудливий. Він завжди дотримується Законів Джунглів. Перед появою з людською дитиною він готується напасти, захищаючи свою вовчу зграю, але побачивши усміхнено маленького, який дивився йому просто в обличчя, просто заляк на місці. Здивований вовк був вражений відважністю дитини. «“I have heard now and again of such a thing, but never in our Pack or in my time,” said Father Wolf. “He is altogether without hair, and I could kill him with a touch of my foot. But see, he looks up and is not afraid”» [65].

На Скелі Ради Батько Вовк першим сказав слово за малого Мауглі, він надіявся, що знайдуться двоє поручителів, які захистять його дитинча. Знаємо, що за Законами Джунглів, якщо виникає суперечка відносно дитинчати, то на захист мають виступити хоча б двоє представників з усієї зграї, не враховуючи батька та матір. «Now, the Law of the Jungle lays down that if there is any dispute as to the right of a cub to be accepted by the Pack, he must be spoken for by at least two members of the Pack who are not his father and mother» [65].

Названий Батько навчав Мауглі усього незнайомого в джунглях. Він надіявся, що з часом дорослий Мауглі стане в пригоді для них. «“It was well done,” said Akela. “Men and their cubs are very wise. He may be a help in time.” Akela said nothing. He was thinking of the time that comes to every leader of every pack when his strength goes from him and he gets feebler and feebler, till at last he is killed by the wolves and a new leader comes up—to be killed in his turn» [65].

Ім'я Балу (Baloo) походить із семітської групи мов та має значення як володар, хазяїн. Це ім'я тісно пов'язане з міфологією семітського народу. Цим ім'ям називали бога грому та дощу, родючості, його славили як богатиря, вважали сильнішим за будь-якого героя. Так у джунглях саме бурий ведмідь є найсильнішим у джунглях.

Балу – добрий наставник та вимогливий вчитель. Він повчає маленьких вовчат та Мауглі Законам Джунглів. Він справедливий, великодушний персонаж, що відзначається своєю добротою до всіх жителів джунглів, в тому числі і до Мауглі, в слушну нагоду він заступився за нього на скелі ради наступними словами: «“The man’s cub—the man’s cub?” he said. “I speak for the man’s cub. There is no harm in a man’s cub. I have no gift of words, but I speak the truth. Let him run with the Pack, and be entered with the others. I myself will teach him”» [65].

Настирливий Балу будь-якою ціною намагався навчити Мауглі Законам Джунглів, навіть силою; знаючи їх йому легше буде вижити в суворих джунглях. Насамперед, Балу застерігав Мауглі від спілкування з Бандер-Логами, називаючи їх вигнанцями без правил.

Багіра (Bagheera) – це поважна героїня у творі в образі пантери. Вона, в першу чергу, поважає Закони Джунглів. Її риси характеру: справедливість, хитрість, сміливість та нестримність, а голос милозвучний та ніжний. Жителі джунглів побоювались розумну Багіру. На скелі ради вона виступила другою представницею після Балу за порятунок Мауглі:

«A black shadow dropped down into the circle. It was Bagheera the Black Panther, inky black all over, but with the panther markings showing up in certain lights like the pattern of watered silk. Everybody knew Bagheera, and nobody cared to cross his path; for he was as cunning as Tabaqui, as bold as the wild buffalo, and as reckless as the wounded elephant. But he had a voice as soft as wild honey dripping from a tree, and a skin softer than down. “O Akela, and ye the Free People,” he purred, “I have no right in your

assembly, but the Law of the Jungle says that if there is a doubt which is not a killing matter in regard to a new cub, the life of that cub may be bought at a price. And the Law does not say who may or may not pay that price. Am I right?"» [65].

На раді хитра та мудра Багіра запропонувала вгодованого вбитого буйвола, як викуп за Мауглі, заплативши певну дорогу ціну. Це врятувало маленького Мауглі від загибелі. Вбачаємо це в наступних словах Багіри: «“To kill a naked cub is shame. Besides, he may make better sport for you when he is grown. Baloo has spoken in his behalf. Now to Baloo’s word I will add one bull, and a fat one, newly killed, not half a mile from here, if ye will accept the man’s cub according to the Law. Is it difficult?”» [65].

Багіра багато часу проводила з Мауглі, вона вчила його лазити по деревах. Будучи вірним другом Мауглі, мудра Багіра пояснила йому страх усіх звірів перед ним, пояснення було простим і явним, адже він – це Людина. «“Not even I can look thee between the eyes, and I was born among men, and I love thee, Little Brother. The others they hate thee because their eyes cannot meet thine; because thou art wise; because thou hast pulled out thorns from their feet—because thou art a man”» [65].

Далекоглядна Багіра підказала Мауглі, що прийде час, коли Акела не зможе захистити свою вовчу зграю, й тоді на нього чекає небезпека. Хитра Багіра порадила Мауглі якнайшвидше отримати Червону Квітку у долині серед людей. Вона зміцнить його становище у джунглях. «“Go thou down quickly to the men’s huts in the valley, and take some of the Red Flower which they grow there, so that when the time comes thou mayest have even a stronger friend than I or Baloo or those of the Pack that love thee. Get the Red Flower”» [65].

Акела (Akela) – ватажок зграї вовків, друг Мауглі. «Akela, the great gray Lone Wolf, who led all the Pack by strength and cunning...» [65]. «“We need yet another,” said Akela» [65].

Сірий Брат (Gray Brother) – зведений брат Мауглі. Завжди допомагав йому й приносив звістки, що відбувається в джунглях. «“All except the wolves that were burned with the Red Flower. Now, listen. Shere Khan has gone away to hunt far off till his coat grows again, for he is badly singed. When he returns he swears that he will lay thy bones in the Waingunga”» [65].

Каа (Kaa) – позитивний герой твору в образі мудрого пітона. Автор зображує його завжди голодним. Він допомагає розправитись з підступними Бандер-Логами, які викрали Мауглі. «“We be of one blood, ye and I,” said Mowgli, quickly giving the Snake’s Call» [65]. «“Stand still, Little Brother, for thy feet may do us harm”» [65].

Хатхі (Hathi) – великий розумний слон, друг Мауглі. На прохання Балу, він веде Мауглі до водяної змії, яка має сказати йому Заповітні Слова Зміїного Народу. Хто знає такі слова, то ніхто з мешканців джунглів йому не зашкодить. «...and how Hathi had taken Mowgli down to a pool to get the Snake Word from a water-snake, because Baloo could not pronounce it, and how Mowgli was now reasonably safe against all accidents in the jungle, because neither snake, bird, nor beast would hurt him» [65].

Ран (Rann) – орел. Сповістив Каа, Багірі та Балу місце, куди Бандер-Логи забрали Мауглі, в Холодні Лігва. Таким чином він теж долучився до порятунку Мауглі. «“I have seen Mowgli among the Bandar-log. He bade me tell you. I watched. The Bandar-log have taken him beyond the river to the monkey city—to the Cold Lairs. They may stay there for a night, or ten nights, or an hour. I have told the bats to watch through the dark time. That is my message. Good hunting, all you below!”» [65].

Манн (Mang) – це кажан, який розносив звістки по джунглях. «...and Mang the Bat, flying to and fro, carried the news of the great battle over the jungle...» [65].

Рама (Rama) – ватажок буйволі. Мауглі, повернувшись в село, врятував його.

Іккі (Ikki) – дикобраз.

Мао (Мао) – павич.

Білий котик – морський котик.

Морський Ловець - батько Білого котика.

Морський Чарівник – морж.

Рікі-Тікі-Таві – мангуст.

Наг – індійська кобра.

Двухвостка – бойовий слон.

Мессуа – прийомна мати Мауглі, коли він повернувся до людей.

Бульдео – сільський мисливець, ворог Мауглі.

Шер-Хан (Shere Khan) – це ім'я з однієї індійської історії. Якось раніше в давній Індії правив афганський правитель, якого звали Шер-Хан. Місцеві жителі вважали, що він був чужаком і завойовником.

У творі вказується, що здобиччю своєю Шер-Хан обирає людську худобу. Характеризується підлістю, хитрістю, зухвалістю, підступністю, боязкістю. Він не поважає Законів Джунглів та відгороджує молодих вовків. На усіх мешканців джунглів він наводив страх.

Шер-Хан протягом багатьох років хоче помститися Мауглі за своє невдале полювання, адже будучи ще маленьким він не дістався йому. «Shere Khan's plan is to wait for thee at the village gate this evening—for thee and for no one else. He is lying up now, in the big dry ravine of the Waingunga”» [65]. Шер-Хан увесь час чекає слушної нагоди, щоб напасти на Мауглі.

Табакі – негативний персонаж, шакал, якого ніхто не любив у джунглях. Він виступає як підлабузник Шер-Хана, постійно займається плітками, здійснює обмови, робить неприємності. Головним його завданням було спостерігати за Мауглі й усю інформацію доносити своєму панові Шер-Хану. Його всі остерігалися, бо він схильний до сказу. Персонаж не привертає до себе позитивного ставлення читача, адже його рисами характеру є: хитрість та єхидність. Ось бесіда Батька

Вовка з Табаки: «“Enter, then, and look,” said Father Wolf stiffly, “but there is no food here.” “For a wolf, no,” said Tabaqui, “but for so mean a person as myself a dry bone is a good feast. Who are we, the Gidur-log [the jackal people], to pick and choose?” He scuttled to the back of the cave, where he found the bone of a buck with some meat on it, and sat cracking the end merrily» [65].

Руді пси – це негативні персонажі, вороги Мауглі.

Бандер-Логи (Bandar-log, the Monkey People) – це зухвале плем'я мавп. Вони символізують приклад суспільства без лідера. В такому середовищі не має здорового глузду, їхні вчинки аморальні й свавільні. В такому оточенні всі приречені на загибель. «“I have taught thee all the Law of the Jungle for all the peoples of the jungle—except the Monkey-Folk who live in the trees. They have no law. They are outcasts. They have no speech of their own, but use the stolen words which they overhear when they listen, and peep, and wait up above in the branches. Their way is not our way. They are without leaders. They have no remembrance. They boast and chatter and pretend that they are a great people about to do great affairs in the jungle, but the falling of a nut turns their minds to laughter and all is forgotten. We of the jungle have no dealings with them. We do not drink where the monkeys drink; we do not go where the monkeys go; we do not hunt where they hunt; we do not die where they die» [65]. Бандерлогівці поплатилися за свій страшний вчинок, коли викрали Мауглі. Його друзі заради порятунку пішли в запеклий бій з ними, адже вони діяли за Законом Джунглів: смерть заради життя, але забороняється смерть заради потіхи.

Отож, казка Р. Кіплінга знайомить нас з сильною особистістю, яка, за ідеєю, автора має задатки героїв з індійського народного епосу. Казкар створює казку, тотожну з міфом, в якій вбачаємо ідеальну людину з морально-етичними цінностями, здоровою духом і тілом, загартованою до сюрпризів життя. Головний герой твору постає перед читачем романтичним персонажем, адже він зумів піднятися в очах не

тільки над світом диких тварин, згідно з дарвінською теорією, а й в очах самих людей, рівних йому, не маючи подібних соціально-матеріальних благ.

Р. Кіплінгу вдалося зобразити звірів джунглів настільки виразними, що читач сприймає їх як живих, рівних собі. У творі надзвичайно насичена система персонажів, та найбільш запам'ятовуються милосердна Ракша, мудрий Акела, хитра Багіра, розумний Балу і, звісно, Мауглі. Звірі Р. Кіплінга являються в реальних одухотворених образах, разом з тим не втрачаючи свого тваринного вигляду. У своєму творі казкар протиставляє світ тварин зі світом людей. Письменник націлює читача задуматися про особисте життя, ставлення до оточуючих, свої вчинки та наслідки; демонструє, що людський світ повинен бути гармонійним з природою.

ВИСНОВКИ

У даному дослідженні розкрито вагому роль анімалістичних літературних казок Р. Кіплінга в розвитку англійського казкознавства і літературного процесу кінця XIX – початку XX століття. Жанрова форма спрямована на дитячу аудиторію у період свого виникнення знаходить зацікавленість і в дорослого читача.

У роботі розкрито, що літературна казка, жанровим різновидом якої є анімалістична, пройшла у своєму утвердженні кілька етапів і розробила наступні форми: художній переказ народної казки, літературна казка за фольклорними мотивами та власне авторська літературна казка; особливості змістоформи останньої зумовлено тільки результатом творчої діяльності самого митця з введенням у її структуру народноказкових елементів.

Порівнюючи у дослідженні літературну казку з народною прослідковуємо домінантні головні відмінності: фольклорна казка – це усна форма (може варіюватися), а літературна – письмова та друкована (варіант один); у фольклорній казці – автор сам народ, а в літературній – конкретна особа (письменник з індивідуально-творчими стильовими рисами); авторська казка має свою художню структуру; образ героя народної казки – типовий, а в літературній – індивідуалізований; час і місце створення народної казки невідомі, а в літературній – конкретні історичні епохи; складові сюжету сакральні в народній казці, а в літературній – багатогранна, виразна, вагома, створена самим автором.

У дослідженні стверджуємо, що авторська анімалістична казка – це змістоформа з тваринною персонажною системою, запозиченою або з народної казки, або створеною самим митцем. Її основними рисами є персоніфікація тварин-персонаж з обов'язковим збереженням біологічно-природного середовища спілкування.

У роботі виокремлено анімалістичну літературну казку за видовими критеріями: найменування тварин світу (звірі, риби, комахи та інші); за місцем проживання – домашня чи дика місцевість; за персонажним критерієм (звірі, звірі і люди); за частотою появи у творі та за функціональними ознаками персонажів (фоновий персонаж, медіатор протагоніст, антагоніст); за відкритою кінцівкою та завершеністю казки. У англійській анімалістичній казці розкрито образи персонажів, які характеризуються соціальними, поведінковими, портретними та сатиричними засобами; сюжет традиційний та нетрадиційний, що визначається персонажними видами та функціями героїв; різні мотиви (дива, дитинство, смерть).

Р. Кіплінг-митець був прибічником ідей представників «літератури дії» - частини неоромантизму, течії модернізму початку ХХ століття. У роботі підкреслено творчість Р. Кіплінга як яскравого творця казково-анімалістичного жанру кінця ХІХ – початку ХХ сторіччя з метою яскравого змалювання і простору джунглів Індії та законів їх існування. У дослідженні розглядаються взірцеві збірки анімалістичних творів казкаря: «Книга Джунглів» (“The Jungle Book”), «Друга книга Джунглів» (“The Second Jungle Book”) та «Казки просто так» (“Just So Stories”). Казкові твори цих збірок стали змістоформою вияву творчої позиції митця як письменника-неоромантика і спрямовані на возвеличення людини згідно теорії Дарвінізму.

У дослідженні розкрито історію створення саме «Книги Джунглів» з метою опублікування в американському дитячому журналі «Святий Ніколас» за пропозицією американської письменниці Мері Елізабет Мейпс Додж. «Книга Джунглів» структурована за принципом мозаїки і складеться з п'ятнадцяти частин, однією з яких є казки про Мауглі, що сюжетно пов'язані тільки з вісьмома фрагментами збірок з виразними рисами неоромантизму. Р. Кіплінга за особливий міфічний стиль

називають міфотворцем, а його збірки «Книги Джунглів» характеризують швидше як міф, ніж казку.

Митець-казкар, створюючи власні казково-аніمالістичні твори, звертався до фольклорного індійського тваринного епосу. У роботі вказуємо, що Р. Кіплінг прагнув зобразити екзотичний світ джунглів Індії. Аніمالістичні збірки казкаря - це яскраві простори індійських джунглів та нетрадиційних зооперсонажів. Митець у своїх казках створив цілу філософію законів їх життя, що ґрунтувались на чітко встановлених правилах життя у джунглях. Провідна проблематика твору – життя дитинча у вовчій зграї; питання про закон, конфлікт та виховання; підкорення людиною природного світу, коли вона стає домінуючою у цьому просторі і несе певні морально-особистісні обов'язки.

У дослідженні підкреслено, що письменник модифікує систему персонажів згідно власної авторської позиції. У авторсько-казковому творі Р. Кіплінга існує своєрідна система зооперсонажів, які живуть за певними законами природи, що ґрунтуються на вічній боротьбі за виживання, подібно, як в суспільстві людей. Вони стали знаковими персонажами твору – жорстокий і підлий Шер-Хан, мудрий Акела, хитра Багіра, розумний Балу, пітон Каа, слон Хатхі... Звірі Р. Кіплінга являються в реальних одухотворених образах, разом з тим не втрачаючи свого тваринного вигляду. І звісно ж, Мауглі, персонаж-людина, сильна романтична постать, яка, за ідеєю автора, має задатки героїв з індійського народного епосу і є алюзією міфічних героїв. Він так само як і герої міфів бореться з чудовиськом Шер-Ханом і перемагає його, що не вдавалося нікому раніше. Казка митця розгортається за принципом: порушення закону – відновлення закону: Шер-Хан, не дотримавши головної заповіді – не полювати на людину, має бути покараний; цю місію виконує Мауглі, розстилаючи шкіру тигра на Скелі Ради.

Кіплінгова літературно-казкова анімалістична змістоформа утверджує істинно-правильний світообраз суспільства через панування в ньому гострого розуму, сильного духу, відважної мужності, порядності і благородства. Митець образно змалював в них екзотичний світ життя одухотворених тварин індійських джунглів, щоб читач чи слухач самостійно визначив цінності буття людини і в суспільстві.

Визначаємо анімалістичні літературні казки Р. Кіплінга за сучасною їх класифікацією як вид казки за місцем проживання – дика місцевість і за персонажним критерієм (звірі, звірі і люди).

Відтак, анімалістична літературна казка Р. Кіплінга в англійській літературі кінця XIX – початку XX століття є власне авторською анімалістичною казкою, в центрі якої особливий образ головного героя. Мауглі у цьому контексті прочитується як втілення ідеї про «природну» людину (автором якої був просвітник Ж.-Ж. Руссо), що не розірвала своїх зв'язків із природою і не зіпсувалася пороками цивілізації. Його проміжне «становище» - між світом тварин та людей дало змогу піднятися одночасно як над Природою, так і над Цивілізацією; і в цьому сакральність образу Мауглі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андерсен Г. К. Казки Ганса Крістіана Андерсена. URL: <https://derevo-kazok.org/kazki-gansa-hristiana-andersena/>
2. Антонова В. Ф. Історія зарубіжної літератури : Конспект лекцій. Харків : УкрДУЗТ, Ч. 1, 2020. 34 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/3704/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>
3. Білоус П. Вступ до літературознавства : навч. посіб. Київ: Академія, 2011. 336 с. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FBilous_Petro%2FVstup_do_literaturoznavstva.pdf
4. Брати Грімм. Король Дроздовик. URL: <https://derevo-kazok.org/korol-drozdovik-brati-grimm.html>
5. Вовчок М. «Дев'ять братів і сестриця Галя» URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=460>
6. Воронина Л. «Таємне товариство боягузів, або засіб від переляку №9» URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16039>
7. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. Київ: Либідь, 2005, 460 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasyliiev_Yevhen/Teoriia_literatury_vyd_2005.pdf
8. Горбач Н., Здіховська Т. Жанр авторської казки в українській дитячій літературі: витоки та перспективи. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки, 2016. № 1(303). С. 39-44. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9703/1/7%20%289%29.PDF>
9. Горбонос О. В. Літературні казки І. Франка та Р. Кіплінга як авторська анімалістична жанроформа: типологічний аспект. Науковий

- вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія». 2016. Вип. 2 (36). С. 93-96. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/24497/1/%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A0%D0%9D%D0%86%20%D0%9A%D0%90%D0%97%D0%9A%D0%98%20%D0%86.%D0%A4%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%9A%D0%90%20%D0%A2%D0%90%20%D0%A0.%20%D0%9A%D0%86%D0%9F%D0%9B%D0%86%D0%9D%D0%93%D0%90.pdf>
10. Горбонос О. В. Українська літературна казка 10-30-х років XIX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Херсон, 2008. 24 с. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx?id=1262a430-042e-4580-8d53-e8fc5ae129e6>
11. Горбонос О. Літературна казка: сучасний теоретичний аспект. Література. Фольклор. Проблеми поетики, 2013. Вип. 38. С. 54–59. URL: <https://web.archive.org/web/20180312144146/http://philology.knu.ua/files/library/folklore/38/9.pdf>
12. Гром'як Р. Т., Ковалів І. Ю., Теремко В. І. Літературознавчий словник-довідник. Київ : Академія, 2007. 751 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000833
13. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX - початку XX століття : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2007. 400 с. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FDavydenko_Halyna%2FIstoriia_zarubizhnoi_literatury_KhIKh_-_pochatku_KhKh_stolittia.pdf
14. Діордійчук, А, Долга Н. Функцій дитячої літератури в збірці «Так собі казки» Р. Кіплінга. Матеріали конференцій МЦНД. 2022.

- №03.06.2022. С. 192–196. URL:
<https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/51/51>
15. Забіла Н. Про ліниву дівчину. URL:
<http://rozvyvajko.com.ua/virshi/virshi-natali-zabiloji/pro-linyvu-divchynku/>
16. Іваненко О. Лісові казки (збірка). URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16049>
17. Іваненко О. Лісові казки (збірка). URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16049>
18. Кизилова В. В. Українська література для дітей та юнацтва: новітній дискурс : навчально-методичний посібник для студ. вищих навч. закл. Старобільськ : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2015. 236 с. URL:
<http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/207/Ukrainska%20liyeratura%20dlya%20ditey%20ta%20unactva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
19. Кіплінг Р. Біографія. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4304>
20. Коваленко І. Ю., Баранова С. В. Анімалістична казка як вид казки. Молодий вчений, 2016. №11 (38). С. 198-201. URL:
<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/46.pdf>
21. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. Том 1. Київ. Видавничий центр «Академія», 2007. 609 с. URL:
<https://archive.org/details/literaturoznachat1/page/n5/mode/1up?view=theater>
22. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість : Підручник. К.: Знання-Прес, 2005. 591 с. URL:
<https://ia802808.us.archive.org/8/items/usna2005/usna2005.pdf>
23. Малик Г. «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» URL:
<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=4365>

24. Масловська М. Казковий світ Василя Сухомлинського. Волинь-Житомирщина. Випуск 9. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38258/45-Maslovska.pdf?sequence=1>
25. Мельник А. О. Зарубіжна література. 5 клас. Розгорнуте планування уроків за програмою 2001 р. К. : Ленгвіт, 2002. 128 с.
26. Мензатюк З. Заячий пастух. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16515>
27. Мензатюк З. Небилиці про рукавиці. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=16516>
28. Мензатюк З. Таємниця козацької шаблі. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=10385>
29. Моклиця М. Вступ до літературознавства : навч. посіб. : для студ. ВНЗ. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 468 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/818/1/vstup%20literat.pdf>
30. Мушкетик Л.Г. Людина в народній казці Українських Карпат: на матеріалі оповідальної традиції українців та угорців. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, 2010. 320 с. URL: <https://karpataljaiadatbank.com/wp-content/uploads/2021/10/%D0%9C%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA-%D0%9B.%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D1%86%D1%96.pdf>
31. Проценко Ю. В. Специфіка англійської літературної казки про тварин (XIX століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04. Сімферополь, 2010. URL: https://revolution.allbest.ru/literature/00578516_0.html#text

32. Проценко Ю. Літературна казка в системі літературних жанрів та ієрархій (на матеріалі англійської літературної казки XIX ст.). Іноземна філологія. 2007. Вип. 119 (2). С. 82-85. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreignphilology/article/viewFile/664/666>
33. Сабат Г. Жанрова стереотипія. Таксономія казок Івана Франка. Слово і Час, 2007. № 1. С. 50-57. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11263/07-Sabat.pdf?sequence=1>
34. Татаренко О., Моргаленко В. Використання казок Василя Сухомлинського як одного із засобів навчання й виховання учнів на уроках технологій. Філософія Василя Сухомлинського у науковому дискурсі. С. 82-85. URL: https://znayshov.com/FR/22454/pedvisnik_1_2_2023-82-85.pdf
35. Тихолоз Н. Від казки до антиказки: казковість як компонент паратексту у творчості Івана Франка. Слово і Час 2005. №4. С. 18-25. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171658/04-Tycholoz.pdf?sequence=1>
36. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): Підруч. для студ. вищ. навч. закл. з гуманіт. спец. філологія, журналістика, літературна творчість. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2003. 448 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0002118
37. Українка Л. Біда навчить URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5495>
38. Українська народна казка. Зайчикова хатка. URL: https://xn--80aaukc.xn--j1amh/zajchikova_hatka.html

39. Українська народна казка. Івасик-Телесик. URL: https://xn--80aaukc.xn--j1amh/ivasik_telesik.html
40. Українська народна казка. Казка про дідову і бабину дочку. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/narod/printout.php?id=25&bookid=0>
41. Українська народна казка. Кирило Кожум'яка. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/narod/printout.php?id=15&bookid=11>
42. Українська народна казка. Мудра дівчина. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/narod/printout.php?id=15&bookid=3>
43. Українська народна казка. Ріпка. URL: <https://derevo-kazok.org/ripka-ukrayinska-narodna-kazka.html>
44. Українська народна казка. Рукавичка. URL: <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky/rukavyczka>
45. Українська народна казка. Цап та баран. URL: <https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky/cap-ta-baran>
46. Франко І. Коли ще звірі говорили (збірка). URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=9688>
47. Франко І. Фарбований лис. URL: <https://osvita.ua/school/literature/f/76525/>
48. Франко І. Казка Фарбований Лис. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=652>
49. Чередник Л. А. Зарубіжна література. 5 клас : Авторські уроки. Х. : Веста : Видавництво «Ранок». 2008. 128 с.
50. Чумарна М. Тридев'яте царство : 53 українські народні казки. Символіка народної казки. Тернопіль : Богдан, 2007. 232 с. URL: https://bohdan-digital.com/userfiles/file/catalog/review_file_975321873.pdf
51. Шарль Перро. Казки матінки моєї Гуски, або ж Історії та оповідки минулих часів з повчальними висновками (збірка). URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FPerrault_Charles%2FKazky_matinky_moei_Husky_zb.txt

52. Carroll L. Alice in Wonderland. 2006. URL: <https://www.gutenberg.org/files/19033/19033-h/19033-h.htm>
53. Carroll L. Through the Looking-Glass. 1991 URL: <https://www.gutenberg.org/files/12/12-h/12-h.htm>
54. Dorset C. The Lion's Masquerade. 2010. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/32184/pg32184-images.html>
55. George S. N. Luckyj. Ukrainian literature in the twentieth century. Reader's Guide URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11432/file.pdf>
56. Kenneth G. The Wind in the Willows. 2009. URL: <https://www.gutenberg.org/files/27805/27805-h/27805-h.htm>
57. Kipling R. Departmental Ditties and Barrack Room Ballads. 2018. URL: <https://www.gutenberg.org/files/7846/7846-h/7846-h.htm>
58. Kipling R. In Black and White. 2020. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/62346/pg62346-images.html>
59. Kipling R. Kim. 2022. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/2226/pg2226-images.html>
60. Kipling R. Kipling Stories and Poems Every Child Should Know, Book II. 2009. URL: <https://www.gutenberg.org/files/30568/30568-h/30568-h.htm>
61. Kipling R. Plain Tales from the Hills. 2021. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/1858/pg1858-images.html>
62. Kipling R. Puck of Pook's Hill. 1996. URL: <https://www.gutenberg.org/files/557/557-h/557-h.htm>
63. Kipling R. Rewards and Fairies. 1996. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/556/pg556-images.html>
64. Kipling R. Soldiers Three. 2018. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/6120/pg6120-images.html>
65. Kipling R. The Jungle Book. 2006. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/236/pg236-images.html>

66. Kipling R. The Phantom 'Rickshaw, and Other Ghost Stories. 2021. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/2806/pg2806-images.html>
67. Kipling R. Just So Stories. 2016. URL: <https://www.gutenberg.org/files/2781/2781-h/2781-h.htm>
68. Kipling R. The Second Jungle Book. 2016. URL: <https://www.gutenberg.org/files/1937/1937-h/1937-h.htm>
69. Kipling R. The Story of the Gadsbys. 2021. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/2821/pg2821-images.html>
70. Kipling R. Under the Deodars. 2021. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/2828/pg2828-images.html>
71. Potter B. The Tale of Peter Rabbit. 2005. URL: <https://www.gutenberg.org/files/14838/14838-h/14838-h.htm>
72. Potter B. The tale of Peter Rabbit. URL: <https://engole.info/the-tale-of-peter-rabbit/>
73. Roscoe W. The Butterfly's Ball and the Grasshopper's Feast. 2007. URL: <https://www.gutenberg.org/files/20860/20860-h/20860-h.htm>
74. Southey R. The Story of the Three Bears, the original Goldilocks story. 2010. URL: <http://aversimasini.blogspot.com/2010/12/robert-southey-story-of-three-bears.html>
75. Wilde O. A House of Pomegranates. 2014. URL: <https://www.gutenberg.org/files/873/873-h/873-h.htm>
76. Wilde O. The Happy Prince. The Nightingale and the Rose. 1997. URL: <https://www.gutenberg.org/files/902/902-h/902-h.htm>